

Nedlloyd Pensioenfonds

Bron: ANP

Jaarverslag 2017

Inhoudsopgave

1. Kerncijfers.....	3
2. Organisatieprofiel.....	4
2.1 Kernwaarden, missie, visie en strategie.....	4
2.2 Organisatie	6
3. Bestuursverslag	10
3.1 Inleiding.....	10
3.2 Financiële positie.....	10
3.3 Beleggingen	12
3.4 Pensioenen	16
3.5 Actuariële analyse van het resultaat.....	19
3.6 Uitvoeringskosten	20
3.7 Communicatie	23
3.8 Governance	24
3.9 Risicohouding en -beheersing	31
3.10 Toekomst pensioenfonds	33
3.11 Vooruitzichten	34
4. Jaarrekening 2017	36
4.1 Balans per 31 december.....	36
4.2 Staat van baten en lasten.....	37
4.3 Kasstroomoverzicht.....	38
4.4 Toelichting behorende tot de jaarrekening	39
4.5 Toelichting op balans en staat van baten en lasten	43
4.6 Risicobeheersing.....	54
4.7 Bestemming van het resultaat	61
4.8 Gebeurtenissen na balansdatum	61
5. Overige gegevens	63
5.1 Actuariële verklaring	63
5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	65
5.3 Verslag van het verantwoordingsorgaan	73
5.4 Verslag van de visitatiecommissie.....	77
5.5 Personalialia	81
5.6 Samenvatting Pensioenreglement IDC 2015.....	84

1. Kerncijfers

1. Kerncijfers	2017	2016	2015	2014	2013
Financiële positie (x € 1 mln)					
Pensioenvermogen	1.379	1.400	1.366	1.366	1.182
Pensioenverplichtingen risico fonds	1.106	1.172	1.168	1.188	1.102
Pensioenverplichtingen risico deelnemers	10	6	3	-	-
Dekkingsgraad	123,7%	118,7%	116,6%	115,0%	107,3%
Beleidsdekkingsgraad	122,3%	114,5%	116,7%	111,3%	-
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,0%	104,1%	104,1%	104,1%	104,1%
Vereiste dekkingsgraad	115,5%	116,0%	116,4%	113,0%	113,2%
Beleggingen (x € 1 mln)					
◦ Aandelen	303	272	252	266	256
◦ Indirect vastgoed	176	169	136	129	151
◦ Alternatieve beleggingen	65	88	110	106	93
◦ Credits	236	224	217	176	183
◦ Staatsobligaties	575	611	591	595	467
◦ Derivaten	-	-	-	63	9
◦ Liquide middelen	9	23	49	25	17
Totaal Beleggingen risico fonds	1.364	1.387	1.356	1.359	1.176
Totaal Beleggingen risico deelnemers	10	6	3	-	-
Rendement					
Behaald jaarrendement	3,3%	7,5%	4,7%	21,8%	0,6%
Benchmark	3,4%	7,8%	3,3%	19,3%	0,1%
Behaald vijfjaarsrendement (op jaarbasis)	7,3%	8,5%	8,1%	8,6%	6,0%
Vijfjaarsbenchmark (op jaarbasis)	6,6%	7,5%	7,1%	7,6%	5,1%
Pensioenen (x € 1 mln)					
Ontvangen premies	3,4	3,5	6,5	6,8	6,9
Betaalde uitkeringen	64,3	66,3	67,7	69,3	70,8
Toeslag (indexatie)	1,35%	0,05%	0,35%	0,0%	0,0%
Werkgevers en deelnemers					
Aantal werkgevers	7	7	9	6	7
◦ Actieven	479	466	833	686	685
◦ Slapers	3.060	3.113	2.814	2.818	2.980
◦ Gepensioneerden	7.092	7.292	7.472	7.664	7.910
Totaal aantal deelnemers	10.631	10.871	11.119	11.168	11.575
Uitvoeringskosten					
Pensioenbeheerkosten (x € 1 mln)	2,1	2,3	2,3	2,4	2,3
Pensioenbeheerkosten per deelnemer	279	290	278	293	262
Vermogensbeheerkosten (x € 1 mln)	9,4	9,6	10,3	10,0	11,0
Vermogensbeheerkosten in %*	0,69%	0,69%	0,74%	0,79%	0,91%
Transactiekosten beleggingen in %*	0,02%	0,02%	0,07%	0,03%	0,03%
* in % van gemiddeld belegd vermogen					

2. Organisatieprofiel

Stichting Nedlloyd Pensioenfonds (hierna: **het pensioenfonds**), statutair gevestigd te Rotterdam, is een ondernemingspensioenfonds, opgericht op 1 januari 1971 ten behoeve van de voormalige Koninklijke P&O Nedlloyd N.V. en haar (rechts)voorgangers. In 2005 is Koninklijke P&O Nedlloyd N.V. overgenomen door de Maersk Group. Met de volgende ondernemingen van de Maersk Group is een uitvoeringsovereenkomst afgesloten: Maersk Line Netherlands B.V., Maersk Ship Management B.V., Star Container Services B.V., Ardent Maritime Netherlands B.V. (voorheen Svitzer Salvage B.V.), Svitzer Amsterdam B.V. en Port Towage Amsterdam B.V. (hierna tezamen: **aangesloten werkgevers**). Tevens voert het pensioenfonds de pensioenregeling uit van het personeel in eigen dienst.

2.1 Kernwaarden, missie, visie en strategie

Het bestuur heeft begin 2017 de missie, visie en strategie van het pensioenfonds herijkt. De kernwaarden van het pensioenfonds zijn hierbij als uitgangspunt gebruikt.

Kernwaarden

De kernwaarden die het bestuur heeft geformuleerd zijn:

Betrouwbaar

De actieve deelnemers, gewezen deelnemers (slapers), pensioengerechtigden (hierna: **deelnemers**) kunnen erop vertrouwen dat de toevertrouwde middelen op een verantwoorde manier worden belegd. Het pensioenfonds voert zijn taken degelijk uit en toetst of afspraken in overeenstemming zijn met de wet- en regelgeving. Het pensioenfonds werkt vanuit een robuust en solide beleidskader en de beginselen van goed pensioenfondsbestuur. De beslissingen van het pensioenfonds zijn zorgvuldig en passen bij het karakter en de verantwoordelijkheden van het pensioenfonds.

Betrokken en klantgericht

Het pensioenfonds staat dicht bij zijn deelnemers en de aangesloten werkgevers. Dit uit zich in servicegerichtheid naar de deelnemers en de werkgevers en in verschillende vormen van communicatie.

Omgevingsbewust

Het pensioenfonds is zich bewust van de omgeving waarin het opereert. Het pensioenfonds handelt daarom kostenbewust en maatschappelijk verantwoord. Daarnaast zijn de alternatieve toekomstmogelijkheden voor het pensioenfonds bekend en monitort het pensioenfonds jaarlijks zijn eigen prestaties ten opzichte van deze mogelijke alternatieve toekomstmogelijkheden respectievelijk ten opzichte van de pensioensector.

Missie

Het pensioenfonds voert de door sociale partners van (voormalig) aangesloten werkgevers opgestelde pensioenregelingen uit voor de deelnemers door servicegericht, kostenbewust, maatschappelijk verantwoord en integer te handelen, waarbij belangen evenwichtig worden afgewogen en met de ambitie om binnen de gestelde wettelijke kaders de koopkracht zo veel als mogelijk te behouden.

Visie

Het pensioenfonds speelt in op de ontwikkelingen binnen de pensioensector en behartigt de belangen van de deelnemers. Vertrouwen in het pensioenfonds is van groot belang. Het pensioenfonds voert een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid en bevordert het pensioenbewustzijn van zijn deelnemers, ook waar het gaat om risico's en rechten, door middel van relevante en transparante communicatie. Kritische succesfactoren hierbij zijn: een goed bestuur, een goede pensioenuitvoering, kostenbewustzijn en voldoende omvang.

Strategie

Het pensioenfonds streeft de missie en visie na door:

- a. het beheren van het vermogen op basis van investment beliefs, waarbij een prudent en maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid wordt gevoerd, zonder afbreuk te doen aan de rendementsdoelstelling en de eis dat te allen tijde voldoende liquiditeit beschikbaar is om de kosten en uitkeringen te voldoen;
- b. het communiceren en informeren van de deelnemers op een begrijpelijke wijze. De informatie is relevant en helder met als doel de betrokkenheid van deelnemers bij hun pensioen te stimuleren;
- c. het periodiek evalueren van het kostenniveau, de omvang van het pensioenvermogen, de efficiëntie en de governance; en
- d. het actief zoeken naar samenwerking en het onderzoeken van mogelijke samenwerkingsvormen.

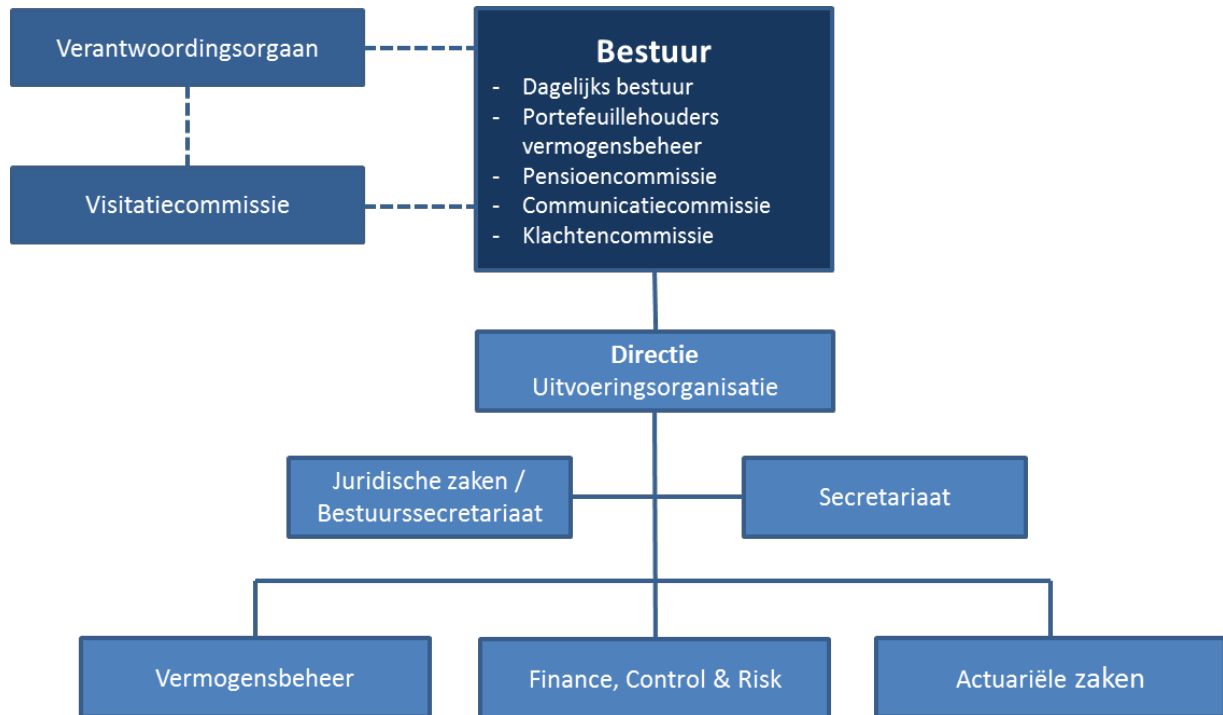
Doelstellingen

Voor de komende jaren heeft het bestuur de volgende doelstellingen geformuleerd, waarbij de kernwaarden betrouwbaar, betrokken, klantgericht en omgevingsbewust leidend zijn. De doelstellingen luiden als volgt:

- binnen het afgesproken risicokader, het realiseren van een beleidsdekkingsgraad, die het mogelijk maakt pensioenen en andere uitkeringen te verstrekken, met de ambitie het zoveel als mogelijk behouden van de koopkracht;
- het door actief vermogensbeheer behalen van een rendement (na aftrek van kosten) op de returnportefeuille dat, cumulatief over elke voortschrijdende periode van vijf jaren, hoger is dan de gekozen benchmark;
- gelijkblijvende uitvoeringskosten op het gemiddelde niveau van de drie voorafgaande jaren;
- het behalen van een hoge kwaliteit van de pensioenuitvoering; en
- het voeren van een actief en transparant communicatiebeleid met een positieve beoordeling van de deelnemers aan het deelnemerspanel.

2.2 Organisatie

Het organigram per eind 2017 staat hieronder weergegeven. De beschrijving van de organisatie volgt daarna. De personalia van de bestuursleden, directie, leden van het verantwoordingsorgaan, leden van de visitatiecommissie, de adviserend en certificerend actuaris en accountant staan in paragraaf 5.5.

Bestuur

Het pensioenfonds heeft een paritair bestuur bestaande uit zeven bestuursleden waarvan twee leden de werkgever, twee leden de werknemers en drie leden de pensioengerechtigden vertegenwoordigen. Het bestuur is verantwoordelijk voor strategie, beleid en de uitvoering daarvan en is tevens verantwoordelijk voor een juiste uitvoering van de uitbestede taken.

Dagelijks bestuur

De voorzitter en de twee plaatsvervangend voorzitters fungeren als dagelijks bestuur. Het dagelijks bestuur heeft regelmatig overleg met de directeur over de algemene en dagelijkse gang van zaken. Daarnaast bewaakt het dagelijks bestuur de governance structuur van het pensioenfonds en is het aanspreekpunt bij problemen in de uitvoering en crisissituaties. Tevens is de auditfunctie bij het dagelijks bestuur ondergebracht.

Portefeuillehouders vermogensbeheer

De portefeuillehouders vermogensbeheer overleggen met de uitvoeringsorganisatie over de agenda en de in te brengen memo's met betrekking tot de beleggingen. Twee bestuursleden vervullen de functie van portefeuillehouder vermogensbeheer. Discussies en besluiten worden in de bestuursvergadering gevoerd en genomen, waar ook de externe beleggingsadviseurs bij aanwezig zijn.

Pensioencommissie

De pensioencommissie adviseert het bestuur over voorstellen van de uitvoeringsorganisatie, met name over het algemene pensioenbeleid, de pensioenreglementen, de inhoud van de uitvoeringsovereenkomst en de ontwikkelingen in wet- en regelgeving. Deze commissie bestaat in 2017 uit drie bestuursleden en wordt op ad-hoc basis bijgestaan door de adviserend actuaaris.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie adviseert het bestuur over voorstellen van de uitvoeringsorganisatie, met name over ontwikkelingen in wet- en regelgeving op het gebied van communicatie, over het communicatiebeleids- en actieplan en over communicatie-uitingen. Deze commissie bestaat in 2017 uit drie bestuursleden.

Klachtencommissie

De klachtencommissie behandelt namens het bestuur het beroep dat een deelnemer heeft ingediend tegen een beslissing van de directeur over de interpretatie en/of uitvoering van de pensioenreglementen en over gevallen van onheuse bejegening. Deze commissie bestaat in 2017 uit drie bestuursleden.

Ad-hoc commissies

Het bestuur heeft de mogelijkheid om ad-hoc commissies in te stellen, zoals bijvoorbeeld de verkiezingscommissie. Deze commissie organiseert de verkiezingen voor bestuursleden die de pensioengerechtigden vertegenwoordigen en bestaat uit twee bestuursleden en een lid aangewezen door de Vereniging Deelnemers Nedlloyd Pensioenfonds (hierna: **DNP**). In geval een vacature ontstaat voor een werknemerslid in het verantwoordingsorgaan bestaat de verkiezingscommissie uit een bestuurslid en een lid van het verantwoordingsorgaan, niet zijnde een werknemerslid.

Uitvoeringsorganisatie

Het bestuur heeft de dagelijkse uitvoering van de werkzaamheden gedelegeerd aan de uitvoeringsorganisatie. De uitvoeringsorganisatie bereidt het beleid voor en zorgt voor een adequate uitvoering van het beleid.

Het pensioenfonds heeft delen van zijn bedrijfsprocessen uitbesteed aan derde partijen. Dit betreft de pensioenadministratie en een groot deel van het vermogensbeheer. Ook heeft het pensioenfonds een custodian aangesteld voor de bewaring van de effecten. De uitvoeringsorganisatie houdt namens het bestuur toezicht op de uitbestedingspartijen en rapporteert hierover aan het bestuur. Daarnaast rapporteert de uitvoeringsorganisatie aan de externe toezichthouders.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit negen leden: vijf leden namens de pensioengerechtigden, twee leden namens de werknemers en twee leden namens de werkgevers. Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de uitvoering hiervan. Het verantwoordingsorgaan controleert of het bestuur het beleid goed en binnen de gemaakte afspraken en kaders uitvoert en of het de belangen van de betrokkenen evenwichtig afweegt. Het verantwoordingsorgaan heeft daarnaast het recht om gevraagd en ongevraagd het bestuur van advies te voorzien. Het verantwoordingsorgaan kan, als het van oordeel is dat het bestuur niet naar behoren functioneert, zich wenden tot de ondernemingskamer van het gerechtshof te Amsterdam. In 2017 kende het verantwoordingsorgaan bij elke geleding een vacature.

Het verslag van het verantwoordingsorgaan en de reactie daarop van het bestuur staan in paragraaf 5.3 van dit jaarverslag.

Visitatiecommissie

De visitatiecommissie voert het intern toezicht uit op het bestuur. De visitatiecommissie bestaat uit drie onafhankelijke deskundigen. De leden worden door het bestuur benoemd na voordracht van een selectiecommissie, die bestaat uit twee leden van het bestuur en twee leden van het verantwoordingsorgaan. De selectie vindt plaats aan de hand van een opgesteld functieprofiel. De leden worden voor een periode van vier jaar benoemd en kunnen een keer worden herbenoemd. Leden van de visitatiecommissie zijn op geen enkele andere wijze gelieerd aan het pensioenfonds of de aangesloten werkgevers.

De visitatiecommissie heeft als taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken bij het pensioenfonds en beoordeelt daarbij hoe het pensioenfonds wordt bestuurd, of het bestuur de belangen van alle betrokkenen evenwichtig afweegt en of het pensioenfonds risico's adequaat beheerst. De visitatiecommissie heeft hiervoor onder andere overleg met het bestuur, het verantwoordingsorgaan, de uitvoeringsorganisatie, de accountant en actuaris en met de externe beleggingsadviseurs. De visitatiecommissie bespreekt haar bevindingen met het bestuur. Daarnaast legt de visitatiecommissie verantwoording af over de uitvoering van haar taken aan het verantwoordingsorgaan, de aangesloten werkgevers en in het jaarverslag.

Het verslag van de visitatiecommissie en de reactie daarop van het bestuur staan in paragraaf 5.4 van dit jaarverslag.

Compliance officer

Het pensioenfonds kent een interne en externe compliance officer. De compliance officers zien erop toe dat het pensioenfonds voldoet aan de actuele wet- en regelgeving op het gebied van compliance en ziet toe op de naleving van de gedragscode van het pensioenfonds. Meldingen op grond van de gedragscode werden tot augustus 2017 door de medewerkers van de uitvoeringsorganisatie gedaan aan de interne compliance officer. De overige verbonden personen melden aan de externe compliance officer. Sinds augustus 2017 worden alle meldings- en goedkeuringsverzoeken gedaan aan de voorzitter van het bestuur. Over de jaarlijkse naleving van de gedragscode wordt door alle verbonden personen aan de externe compliance officer gerapporteerd. Jaarlijks rapporteert de externe compliance officer over de naleving van wet- en regelgeving en gedragscode aan het bestuur. Hierbij betreft de externe compliance officer de bevindingen van de interne compliance officer.

Externe adviseurs

Het bestuur wordt ondersteund door twee onafhankelijke externe beleggingsadviseurs die tijdens bestuursvergaderingen deelnemen aan de bespreking over beleggingen. Daarnaast maakt het bestuur gebruik van externe adviseurs op het gebied van strategisch risicomanagement. Het bestuur wordt tevens ondersteund door de adviserend actuaris.

Certificerend actuaaris en accountant

Willis Towers Watson is belast met de actuariële certificering en brengt verslag uit aan het bestuur over de controle van de berekeningen van de pensioenverplichtingen, de actuariële analyse van de resultaten en de beoordeling van de financiële positie van het pensioenfonds (zie paragraaf 5.1).

KPMG Accountants N.V. is benoemd als externe accountant en geeft in die hoedanigheid de controleverklaring af bij de jaarrekening. De accountant rapporteert zijn bevindingen aan het bestuur (zie paragraaf 5.2).

Toeziçhthouders

De belangrijkste toezichthouders op pensioenfondsen zijn De Nederlandsche Bank N.V. (hierna: **DNB**) en Stichting Autoriteit Financiële Markten (hierna: **AFM**). Zij oefenen het externe toezicht uit. DNB is verantwoordelijk voor het prudentieel toezicht en de AFM voor het gedragstoezicht. Daarnaast is er de Autoriteit Persoonsgegevens, die toezicht houdt op het verwerken van persoonsgegevens (privacy).

3. Bestuursverslag

3.1 Inleiding

Het jaar 2017 was een goed jaar voor de Nederlandse economie. De groei van de Nederlandse economie in 2017 was 3,2% waarmee het hoogconjunctuur is, zoals het Centraal Planbureau (hierna: CPB) vaststelt. De sterke groei werd mede gerealiseerd door de groeiende wereldhandel. Ook voor 2018 en 2019 wordt door het CPB nog steeds een boven-trendmatige groei geraamd.

Ondanks de hoge economische groei is de inflatie over 2017 nog steeds beperkt met 1,4% en blijft daarmee nog ruim onder de doelstelling van de Europese Centrale Bank (hierna: **ECB**). De rente is ook in 2017 op een laag niveau gebleven met als een belangrijke oorzaak het aanhoudende ruime monetaire beleid van de ECB. Deze lage rente is nadelig voor pensioenfondsen en verzekeraars.

Voor de beleggingen van het pensioenfonds was 2017 een positief jaar. Het rendement van de:

- totale portefeuille bedroeg 3,3%;
- returnportefeuille bedroeg 7,3%; en
- risicomangementportefeuille bedroeg - 1,5%.

Het totale rendement was 0,1% lager dan de strategische benchmark. Dit werd met name veroorzaakt door een underperformance van de private equity portefeuille, vooral door een negatief valutaresultaat op de USD-beleggingen.

De dekkingsgraad gebaseerd op de marktrente steeg van 116,8% naar 122,7% ultimo 2017. De beleidsdekkingsgraad is gestegen van 114,5% naar 122,3%. Sinds het eerste kwartaal 2017 is daardoor niet langer sprake van een reservetekort en is het pensioenfonds uit herstel.

Het jaar 2017 werd met een positief bericht aan de deelnemers van het pensioenfonds afgesloten. Op de pensioenaanspraken en pensioenrechten in het pensioenfonds kon per 1 januari 2018 een toeslag van 1,35% worden verleend. Dit is 90% van het inflatiecijfer waarop de toeslag wordt gebaseerd en het maximaal toegestane percentage volgens de wettelijke rekenregels. Deze toeslag heeft geen betrekking op het kapitaal dat wordt opgebouwd op de individuele beleggingsrekening van de actieve deelnemers in de IDC-pensioenregeling.

3.2 Financiële positie

De financiële positie van een pensioenfonds wordt onder meer weergegeven door de dekkingsgraad. Deze wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen¹ (*technische voorzieningen*). De dekkingsgraad is in 2017 gestegen van 118,7% naar 123,7%. In onderstaande tabel staan de oorzaken van dit verloop met hun effect op de dekkingsgraad. Dit is een samenvatting van tabel 3.5 *Actuariële analyse*.

In het kader van de jaarrekening wordt de dekkingsgraad berekend op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

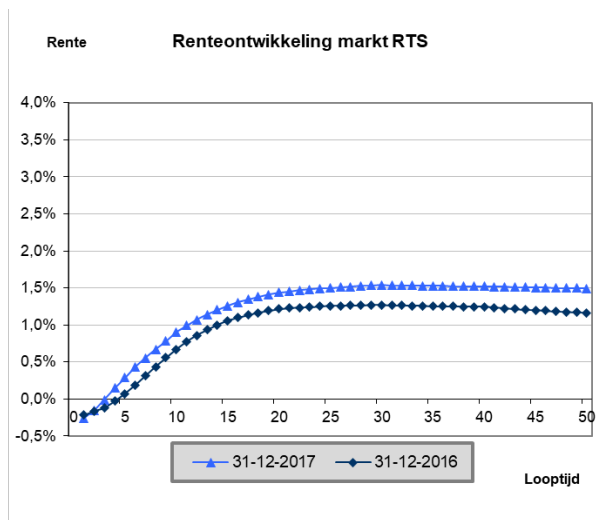
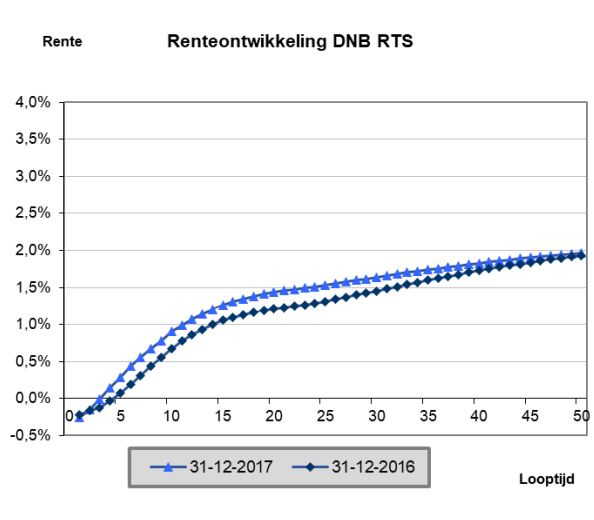
¹ Sinds 31-12-2015 worden hierbij ook de beleggingen en verplichtingen voor risico deelnemers meegenomen.

3.2a Dekkingsgraad verloop	2017	2016
Stand per 1 januari	118,7%	116,6%
Mutaties:		
Beleggingsresultaat	3,6%	8,3%
Toeslag (indexatie)	-1,5%	-0,1%
Pensioenuitkeringen	1,2%	1,5%
Benodigde interest ivm rekenrente	0,1%	-0,1%
Wijziging DNB-rentetermijnstructuur	1,0%	-7,4%
Wijziging sterftegrondslagen	0,0%	-0,2%
Overige mutaties	0,6%	0,1%
Totaal mutaties:	5,0%	2,1%
Stand per 31 december	123,7%	118,7%

Het beleggingsresultaat over 2017 had een positief effect op de dekkingsgraad van 3,6%-punt (2016: 8,3%-punt). De verandering van de rente had een effect op de dekkingsgraad van 1,0%-punt (2016: 7,4%-punt negatief). Overige mutaties in 2017 betreffen het resultaat op sterfte van € 6 miljoen.

De beleidsdekkingsgraad² steeg in 2017 van 114,5% naar 122,3%. De beleidsdekkingsgraad ligt ultimo 2017 boven de *minimaal vereiste dekkingsgraad* van 104,0%. Er is dus geen dekkingstekort. De beleidsdekkingsgraad ligt sinds het eerste kwartaal 2017 ook boven de grens van de *vereiste dekkingsgraad*. Deze was eind december 115,5% (2016: 116,0%). Hierdoor is niet langer sprake een situatie van reservetekort.

Marktrente

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt met de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. DNB hanteert hierbij de *ultimate forward rate* (hierna: **UFR**). Dit betekent dat verplichtingen

² Dit is het gemiddelde van de dekkingsgraad over de laatste 12 maanden.

van meer dan twintig jaar contant worden gemaakt tegen een rente die naar een afgesproken niveau toe beweegt³, omdat de marktrente voor deze looptijden minder betrouwbaar wordt geacht. In onderstaande tabel staat een vergelijking van de nominale en de reële dekkingsgraden op basis van de DNB-rentetermijnstructuur en de markt-rentetermijnstructuur.

3.2b Dekkingsgraden	Rentetermijnstructuur 2017		Rentetermijnstructuur 2016	
	DNB	Markt	DNB	Markt
Nominale dekkingsgraad	123,7%	122,7%	118,7%	116,8%
Reële dekkingsgraad	102,1%	94,5%	96,3%	89,5%
Beleidsdekkingsgraad	122,3%	n.v.t.	114,5%	n.v.t.

Voor het beleid van afdekking van het renterisico van de verplichtingen wordt gebruik gemaakt van de marktrente om de verplichtingen te waarderen. De waardering van de obligaties, die voor afdekking van het renterisico worden gebruikt, gebeurt immers ook op basis van de marktrente. De nominale dekkingsgraad op basis van de marktrente is met 5,9%-punt gestegen ten opzichte van eind 2016. De nominale dekkingsgraad wordt berekend als de totale activa minus de overige passiva gedeeld door de technische voorzieningen. De reële dekkingsgraad⁴ (op basis van de marktrente) is met 5,3%-punt gestegen. Bij de reële dekkingsgraad (op basis van de marktrente) worden de verplichtingen bepaald door alle toekomstige uitkeringen te verhogen met de door de markt verwachte inflatie. Een reële dekkingsgraad van 100% betekent dat het pensioenfonds theoretisch voldoende vermogen bezit om aan de met de verwachte inflatie verhoogde pensioenverplichtingen te voldoen.

3.3 Beleggingen

Het jaar 2017 was opnieuw een positief jaar voor de beleggingen. Positieve rendementen werden met name behaald op aandelen en vastgoed. Het rendement op private equity was dit jaar negatief.

Per saldo steeg de nominale 10-jaars marktrente van 0,7% naar 0,9%. Deze rente is gebaseerd op de zogenoemde zero coupon swapcurve met een looptijd van tien jaar, die maatgevend is voor de verplichtingen van het pensioenfonds. De stijging van deze rente gaat gepaard met oplopende economische groeiverwachtingen. Tevens kondigde de ECB aan het opkoopprogramma van obligaties af te bouwen.

In tabel 3.3a staan de totale beleggingen voor risico van het pensioenfonds (inclusief liquide middelen), die € 1.364 miljoen bedragen (2016: € 1.387 miljoen). Er is een positief netto beleggingsresultaat behaald van € 43 miljoen (2016: € 98 miljoen), dat overeenkomt met een nettorendement van 3,3% (2016: 7,5%).

Door de gestegen marktrente rendeerte de risicomanagementportefeuille negatief (-1,5%), in tegenstelling tot 2016 (8,1%), toen de rente daalde. Het pensioenfonds heeft zelfstandig geen aandelen uitgeleend (*securities lending*). Door onderliggende beleggingsfondsen worden beperkt aandelen uitgeleend.

³ Sinds juli 2015 wordt de UFR bepaald op basis van de gerealiseerde maandelijkse 20-jaars forward rentes in de voorgaande 10 jaar.

⁴ De reële dekkingsgraad op basis DNB is berekend volgende de definitie in art. 7 van de Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling. Deze wordt jaarlijks aan DNB gerapporteerd.

3.3a Beleggingen voor risico fonds	2017	2016	Mutaties *	Resultaat	Rendement 2017		
					Behaald	Benchmark	Outperf.
(x € 1.000)							
Aandelen Europa	90.660	78.287	421	11.952	15,3%	10,2%	5,1%
Aandelen Verenigde Staten	141.212	131.056	333	9.824	7,6%	6,4%	1,2%
Aandelen opkomende markten	71.527	62.490	-74	9.111	14,6%	20,6%	-6,0%
Aandelen	303.400	271.833	680	30.887	11,4%	11,1%	0,3%
Indirect vastgoed	176.213	168.468	-8.365	16.110	9,8%	8,3%	1,5%
Private equity	65.013	87.719	-18.160	-4.546	-5,3%	6,2%	-11,5%
Hedge funds	44	43	-3	4			
Alternatieve beleggingen	65.057	87.762	-18.163	-4.542	-5,3%	6,2%	-11,5%
Credits	235.646	224.069	0	11.577	5,2%	3,2%	2,0%
Microfinance	221	356	-189	54			
Credits	235.867	224.425	-189	11.631	5,2%	3,2%	2,0%
Returnportefeuille	780.537	752.488	-26.037	54.086	7,3%	7,4%	-0,1%
Staatsobligaties	574.390	611.296	-27.743	-9.164	-1,5%	-1,5%	0,0%
Liquide middelen	8.981	22.955	-13.471	-503			
Risicomanagementportefeuille**	583.371	634.251	-41.214	-9.667	-1,5%	-1,5%	0,0%
Uitvoeringskosten beleggingen pensioenfonds			1.625	-1.625			
Beleggingen incl. liquide middelen	1.363.908	1.386.739	-65.626	42.794	3,3%	3,4%	-0,1%

* Mutaties = aankopen + gefactureerde kosten - verkopen - inkomsten (zoals dividend)

** Inclusief liquide middelen

Strategisch zijn de beleggingen verdeeld in twee portefeuilles: de returnportefeuille en de risicomanagementportefeuille. De returnportefeuille heeft als doel een rendement te halen boven de door het bestuur vastgestelde strategische benchmark. De risicomanagementportefeuille heeft als doel om de kasstromen van het pensioenfonds via staatsobligaties voor 50% te matchen en bovendien het renterisico (duratie) van de pensioenverplichtingen te matchen. Daarnaast worden in deze portefeuille alle beleggingen opgenomen die als doel hebben het risico van het pensioenfonds strategisch te verlagen.

Returnportefeuille

De returnportefeuille bevat beleggingscategorieën waarbij het behalen van rendement centraal staat. Er zijn strategische benchmarks vastgesteld om de prestaties te beoordelen. Het rendement op deze portefeuille was 7,3% (2016: 7,3%), dit is 0,1% lager dan de benchmark. De omvang van de returnportefeuille binnen de totale portefeuille is afhankelijk van de invulling van de risicomanagementportefeuille, maar ligt strategisch tussen de 50% en 70% van de totale portefeuille. Eind 2017 bedroeg de omvang van de returnportefeuille 57,2% van de totale portefeuille (tabel 3.3b).

3.3b Weging	ten opzichte van Totaal		ten opzichte van Returnportefeuille			
	2017	2016	2017	strat. mix	bandbreedte	2016
Aandelen	22,2%	19,6%	38,9%	34,0%	30-40%	36,1%
Vastgoed	12,9%	12,1%	22,6%	25,0%	20-30%	22,4%
Alternatieve beleggingen	4,8%	6,3%	8,3%	9,0%	5-15%	11,7%
Credits	17,3%	16,2%	30,2%	32,0%	25-40%	29,8%
Returnportefeuille	57,2%	54,3%	100,0%	100,0%		100,0%

Aandelen

Het benchmarkrendement van de totale aandelenportefeuille was 11,1%. Het actieve beleid van de geselecteerde aandelenmanagers leverde in totaal een performance op van 11,4%, zodat een netto outperformance op aandelen van 0,3% resteert. Vooral in Europa is een goede outperformance behaald van 5,0%. Alle drie de managers hebben het beter gedaan dan de benchmark. In de Verenigde Staten waren het vooral de groeiaandelen die een sterke performance lieten zien. Doordat de manager van deze groeiaandelen ook een outperformance heeft behaald, is het totale rendement in de Verenigde Staten 1,1% boven de benchmark gebleven. De beleggingen in de emerging markets hebben een moeilijk jaar achter de rug. De portefeuille van het pensioenfonds heeft een lager risico dan de markt en heeft daardoor de neiging om achter te blijven bij sterk stijgende beurzen, zoals het afgelopen jaar het geval is geweest. Hoewel het rendement op de portefeuille 14,6% bedroeg, was dit 6,0% lager dan de benchmark. Het lagere risico vertaalt zich in een onderweging in met name Chinese technologiebedrijven en het zijn juist deze bedrijven geweest die de beurzen omhoog hebben gezet. Bij een manager was het grootste deel van de underperformance toe te schrijven aan het niet in portefeuille hebben van enkele Chinese IT-bedrijven die het goed hebben gedaan. Over de laatste drie jaar is binnen de totale aandelenportefeuille sprake van een outperformance van 0,5% per jaar en over de laatste vijf jaar van 0,9% per jaar. Het vijfjaars-rendement op aandelen bedraagt 13,1% (op jaarbasis) bij een benchmark van 12,2%.

Vastgoed

Het rendement op vastgoed was 9,8%. Het pensioenfonds belegt in niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen. Deze zijn minder liquide en kunnen dus niet op korte termijn worden verkocht. Alle sectoren (kantoren, winkels, woningen en bedrijfsruimten) hadden een positief rendement. Het rendement werd echter vooral behaald door de goede prestaties van de Nederlandse woningfondsen. De huizenmarkten, vooral die in de grote steden, lieten een sterke stijging zien. De gehanteerde benchmark voor de vastgoedportefeuille is de *INREV Core Continental European Funds Index*. Deze benchmark behaalde over 2017 een rendement van 8,3%.

Alternatieve beleggingen

De private equity beleggingen behaalden een rendement van -5,3% bij een benchmarkrendement van 6,2%. Het grootste gedeelte van de portefeuille bestaat uit beleggingen in de Verenigde Staten en heeft daardoor te lijden gehad van de daling van de dollar. De benchmark voor private equity bestaat uit een vast percentage van 0,5% per maand in euro's, dus daarin wordt geen valutaffect meegenomen. Het valutaffect is daarmee de grootste verklarende factor⁵ voor het achterblijven van het resultaat. De meeste fondsen in de portefeuille hebben een positief resultaat (in de eigen valuta)

⁵ Onderdeel van het totaal resultaat op private equity van - € 4,5 miljoen is een negatief valutaffect van ongeveer - € 5,5 miljoen.

geboekt, sommige fondsen hebben op de waarderingen moeten afboeken door tegenvallende ontwikkelingen bij de bedrijven waarin is geïnvesteerd.

Credits

De portefeuille credits bestaat uit de categorieën Euro Investment Grade Corporates, Euro Investment Grade Structured, US Loans en Emerging Market Debt (Hard Currency) en wordt belegd in *investment grade bedrijfsobligaties, asset backed securities, bank loans en emerging markt debt*. De valuta van deze fondsen luidt in euro of deze wordt afgedekt naar de euro. De portefeuille credits behaalde een rendement van 5,2%. Emerging Market Debt presteerde met 12,0% voor het tweede achtereenvolgende jaar sterk doordat het nemen van meer risico positief werd beloond. Het grootste deel van de landen presteerde goed. Venezuela was een negatieve uitzondering. Door het selectiebeleid heeft het pensioenfonds hier echter vrijwel geen last van gehad. Euro Investment Grade Structured behaalde een rendement van 5,5%, wat een sterke outperformance betekende. De belangrijkste bijdrage hieraan werd geleverd door de categorie Engelse woningen.

Risicomanagementportefeuille

De risicomanagementportefeuille heeft door de gestegen rente een rendement behaald van -1,5%. Bij het rendement op de risicomanagementportefeuille moet rekening gehouden worden met de doelstelling van deze portefeuille, namelijk het (rente)risico van de verplichtingen afdekken. In 2015 zijn de swaptions verkocht in het kader van het strategisch beleid. Er zijn daarna geen transacties in derivaten meer geweest. Vanwege de lage rente is het afdekken met swaptions conform het strategisch beleid, niet zinvol. Tevens zijn er in 2017 geen transacties in obligaties geweest. De obligatieportefeuille dient in de eerste plaats voor cashflow-matching en als hedge voor het renterisico.

Per 31 december 2017 bedraagt de feitelijke renteafdekking zodoende nog 50% (2016: 50%) conform de beoogde afdekking van 50% op basis van de dynamische renteafdekking. De strategische renteafdekking van de verplichtingen bedraagt 100%.

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)

Het pensioenfonds houdt zich aan de wettelijke regels betreffende het uitsluiten van bedrijven die betrokken zijn bij de productie, distributie en verkoop van clusterbommen en landmijnen. Daarnaast gaat het pensioenfonds door middel van een zogenoemde engagement-overlay (verzorgd door BMO Global Asset Management) op de aandelenportefeuille de dialoog aan met ondernemingen waarin het pensioenfonds via beleggingsfondsen belegt, op het gebied van milieu, maatschappij en corporate governance. Op aandeelhoudersvergaderingen wordt, waar mogelijk, gebruik gemaakt van het stemrecht. Het pensioenfonds doet hiervan verslag op zijn website. Hoewel de hoofddoelstelling van het beleggingsbeleid is om een optimaal voor risico gecorrigeerd rendement te behalen voor de deelnemer, is het pensioenfonds van mening dat het meenemen van ESG (Environmental, Social, Governance) factoren in de selectie van beleggingen een positieve invloed kan hebben op het risicorendement profiel van die beleggingen. Bij de selectie van externe vermogensbeheerders houdt het pensioenfonds dan ook rekening met de wijze waarop ESG factoren in de investeringsanalyse en besluitvormingsprocessen van de vermogensbeheerder worden meegenomen. Ondertekening door de vermogensbeheerder van de United Nations Principles for Responsible Investments (UNPRI) is daarbij een belangrijk aspect.

In 2016 heeft het bestuur het beleid en de beleggingsovertuigingen inzake maatschappelijk verantwoord beleggen geformaliseerd in een beleidsdocument. Doelstelling van dit geformuleerde beleid is om te zorgen dat alle externe vermogensbeheerders waar het pensioenfonds mee samenwerkt de UNPRI hebben ondertekend. Op een termijn van vijf jaar zal dit voor minimaal 80% van de managers op gereguleerde markten gerealiseerd moeten zijn. Ultimo 2016 werd aan dit vereiste reeds voldaan. Voor de niet gereguleerde markten c.q. illiquide beleggingen is de doelstelling minimaal 50%.

In 2018 zal het beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen worden geëvalueerd en geherdefinieerd.

3.4 Pensioenen

Sinds 2015 voert het pensioenfonds de nieuwe pensioenregeling IDC 2015 (hierna: **IDC-regeling**, zijnde een individueel defined contribution-regeling) uit. De pensioenregeling IDCDB 2015, waarbij de beschikbare premie direct werd omgezet in pensioenaanspraken, is sinds 1 januari 2016 een gesloten regeling.

Pensioenregeling IDC-2015

Voor de werknemers van de aangesloten werkgevers (Maersk Line Netherlands B.V., Maersk Ship Management B.V., Star Container Services B.V., Svitzer Amsterdam B.V., Ardent Maritime Netherlands B.V. en Port Towage Amsterdam B.V.) is sinds 1 januari 2015 tussen de aangesloten werkgevers en werknemers een individuele beschikbare premieregeling overeengekomen, waarbij het pensioenfonds is geselecteerd als uitvoerder van deze regeling. In deze regeling, waaraan ook de werknemers van de uitvoeringsorganisatie van het pensioenfonds deelnemen, worden de premiebijdragen belegd in een op maat gemaakte lifecycle bij Robeco. Het risicoprofiel van de beleggingen verandert naarmate de deelnemer ouder wordt en dichter bij de pensioengerechtigde leeftijd komt. Het risico wordt dan afgebouwd. Op het moment van pensionering hebben de beleggingen dezelfde risicorendementsverhouding als de collectieve beleggingen in het pensioenfonds.

Standaard komen de deelnemers in de zogenoemde default lifecycle, maar zij kunnen er ook voor kiezen om zelf een beleggingsmix samen te stellen of een defensieve of offensieve variant van de lifecycle te selecteren. Actieve deelnemers hebben daarnaast de mogelijkheid hun opgebouwde kapitaal tussentijds om te zetten in pensioenaanspraken.

Bij beëindiging van het dienstverband blijft het kapitaal bij Robeco tot pensioendatum, tenzij de deelnemer kiest voor tussentijds inkoop van pensioenaanspraken bij het pensioenfonds of kiest voor waardeoverdracht naar de pensioenuitvoerder van zijn nieuwe werkgever.

Op de pensioendatum kan de deelnemer met het opgebouwde kapitaal een ouderdomspensioen en eventueel partnerpensioen aankopen bij het pensioenfonds of bij een verzekeraar (shoprecht). Tijdens zijn actieve dienstverband is voor de deelnemer een (tijdelijk) partnerpensioen en wezenpensioen op risicobasis verzekerd.

In paragraaf 5.6 is een samenvatting van de IDC-regeling opgenomen.

Wet verbeterde premieregeling

De Wet verbeterde premieregeling is in september 2016 in werking getreden. Deze wet maakt het voor deelnemers aan een premieregeling mogelijk om op pensioendatum te kiezen tussen een vaste en een variabele pensioenuitkering.

De geringe populatie actieven in het pensioenfonds betekent dat het pensioenfonds deze variabele pensioenuitkering niet zelf op een aantrekkelijke en kostenefficiënte wijze aan de deelnemers kan aanbieden. Wel is er sinds 2017 een tweede lifecycle voor doorbeleggen na pensionering toegevoegd. Op dit moment is deze gelijk aan de default lifecycle.

Deelnemers krijgen tien jaar voor de pensioenrichtleeftijd de gelegenheid een voorlopige keuze voor een variabele pensioenuitkering te maken. Op de pensioenrichtleeftijd wordt een definitieve keuze gemaakt. Indien de deelnemer kiest voor een variabele pensioenuitkering, krijgt hij shoprecht om zijn kapitaal bij een ander pensioenuitvoerder onder te brengen, die deze variabele pensioenuitkering kan aanbieden.

Verhoging van de AOW-leeftijd, pensioenrichtleeftijd blijft op 67 jaar

Doordat Nederlanders steeds langer leven, gaat de AOW-leeftijd omhoog. Sinds 1 januari 2014 is de pensioenrichtleeftijd wettelijk gekoppeld aan de levensverwachting. Als gevolg van de gestegen levensverwachting is de fiscale pensioenrichtleeftijd op 1 januari 2018 verhoogd van 67 naar 68 jaar.

De pensioenrichtleeftijd is de rekenleeftijd die wordt gebruikt voor de berekening van de jaarlijks fiscaal maximaal toegestane pensioenopbouw. De ondernemingsraden en de aangesloten werkgevers hebben besloten voor de IDC-regeling de pensioenrichtleeftijd op 67 jaar te houden. Per 1 januari 2018 is de fiscale premiestaffel verlaagd, wat betekent dat de maximale premies in beschikbare premieregelingen zijn verlaagd.

Basisgegevens pensioenadministratie

Deelnemers dienen een pensioen te krijgen, waar zij op grond van hun deelname en het pensioenreglement recht op hebben. De uitbestede pensioenadministratie wordt gemonitord aan de hand van kwartaalrapportages en er vindt maandelijks overleg plaats met de uitvoeringsorganisatie. Tevens is in 2017 namens het pensioenfonds door Aon Hewitt de kwaliteit van de uitvoering (juistheid van de aanspraken van de individuele deelnemers) onderzocht, gebaseerd op de methodiek van DNB (Quinto-P). Aan de hand van criteria heeft een deelwaarneming plaatsgevonden, waarbij tien dossiers zijn geselecteerd en gecontroleerd. De bevinden zijn begin 2018 met het bestuur gedeeld.

Herverzekering risico's overlijden en arbeidsongeschiktheid

Ter dekking van risico's met betrekking tot overlijden en arbeidsongeschiktheid van de actieve deelnemers (of deelnemers die direct na actieve dienst in de Werkloosheidswet komen) aan de IDC-regeling is, een herverzekeringscontract gesloten bij ElipsLife AG, met een looptijd van 10 juli 2017 tot en met 31 december 2020.

Deelnemersbestand

In onderstaande tabel wordt het deelnemersbestand van 2016 naar 2017 met mutaties getoond. Het aantal deelnemers is gedurende het jaar 2017 met 240 gedaald naar 10.631.

3.4a Deelnemers	TOTAAL	Actieven	Slapers	Gepensio- neerden	Gepensioneerden naar type pensioen:			
					Ouderdom	Partner	Invalideit	Wezen
Stand 1 januari 2017	10.871	466	3.113	7.292	4.778	2.471	14	29
Mutaties door:								
Nieuwe toetredingen	85	85	-	-	-	-	-	-
Ontslag met premievrije aanspraak	-	-65	65	-	-	-	-	-
Waardeoverdracht	-6	-	-6	-	-	-	-	-
Ingang pensioen	133	-3	-93	229	96	131	-	2
Overlijden	-434	-2	-8	-424	-260	-164	-	-
Afloop	-3	-	-	-3	-	-	-	-3
Afkoop	-5	-	-3	-2	-1	-	-	-1
Andere oorzaken	-10	-2	-8	-	-1	-1	2	-
Totaal mutaties	-240	13	-53	-200	-166	-34	2	-2
Stand 31 december 2017	10.631	479	3.060	7.092	4.612	2.437	16	27

Toeslagverlening (indexatie)

De toeslag op de pensioenaanspraken is voorwaardelijk en wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur. Hoewel de ambitie is om jaarlijks de pensioenaanspraken aan te passen aan de prijsindex, bestaat er geen recht op toekomstige toeslagen. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst zal worden geïndexeerd. Het pensioenfonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen. Toeslag wordt uit toekomstige overrendementen gefinancierd. Sinds 1 januari 2015 is als onderdeel van het nFTK een nieuw toeslagregime van toepassing. Bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% is toeslag niet toegestaan en bij het vaststellen van de hoogte van de toeslag moet rekening worden gehouden met de wettelijke eis omtrent toekomstbestendige toeslagverlening.

Met inachtneming van de beleidsdekkingsgraad per 30 september 2017 (120,7% zonder IDC-kapitaal) en de voorgeschreven rekenmethodiek voor de toeslagverlening, heeft het bestuur kunnen besluiten de pensioenrechten en pensioenaanspraken in het pensioenfonds per 1 januari 2018 met 1,35% te verhogen. Dit is 90% van de werkelijke inflatie en het wettelijk maximaal toegestane percentage. Deze verhoging geldt niet voor het opgebouwde pensioenkapitaal bij Robeco in de IDC-regeling.

Een overzicht van de toeslagen van de afgelopen tien jaar staat in paragraaf 4.5.4. Tevens staan hierbij de indices, waarop het toeslagenbeleid is gebaseerd.

Premie

Aan de aangesloten werkgevers werd een premie in rekening gebracht. De *feitelijke premie* bedroeg € 3,4 miljoen (2016: € 3,5 miljoen). De *zuiver kostendekkende premie* was € 3,3 miljoen (2016: € 3,3 miljoen). De *gedempte kostendekkende premie* is bij de IDC-regeling niet langer van toepassing. In paragraaf 4.5.7 worden deze begrippen nader toegelicht.

De aangesloten werkgevers zijn niet verantwoordelijk voor eventuele tekorten van het pensioenfonds.

3.4b Premiebijdragen	2017	2016
	<i>(x € 1.000)</i>	
Werkgeversgedeelte voor risico fonds	533	535
Werknemersgedeelte voor risico fonds	39	89
Premiebijdragen voor risico fonds	572	625
Premiebijdragen voor risico deelnemers	2.869	2.855
Totaal premiebijdragen (feitelijke premie)	3.441	3.480

3.4c Kostendekkende premie	2017	2016
	<i>(x € 1.000)</i>	
Actuarieel benodigde koopsom	341	303
Netto spaarpremie voor risico deelnemers	2.869	2.855
Opslag vereist eigen vermogen	55	50
Opslag uitvoeringskosten	70	74
Zuivere kostendekkende premie	3.335	3.282

Pensioenadministratie van Aon Hewitt naar RiskCo

De pensioenadministratie is uitbesteed aan Aon Hewitt. De werkzaamheden en performancenormen zijn beschreven in een Service Level Agreement, waarover per kwartaal aan de uitvoeringsorganisatie wordt gerapporteerd. Aon Hewitt heeft eind 2017 de pensioenadministratie van haar klanten overgedragen aan RiskCo B.V. Ook de medewerkers van de pensioenadministratie van Aon Hewitt zijn overgegaan naar RiskCo. Vooralsnog blijft de pensioenadministratie van het pensioenfonds in het bestaande Lifetime systeem opgenomen. Omdat het contract met Aon Hewitt eind 2018 afloopt, heeft het bestuur besloten om ook de markt van pensioenadministrateurs te verkennen.

Klachten

Een deelnemer kan een klacht indienen als hij/zij van mening is dat bij de uitvoering van de pensioenreglementen zijn/haar rechten zijn geschaad dan wel dat hij/zij onheus is bejegend. Bij afwijzing van de klacht kan deze worden voorgelegd aan de Ombudsman Pensioenen. In 2017 is één klacht ingediend bij het pensioenfonds. De klacht zag op het te laat beleggen van de pensioenpremie door Robeco. Dit bleek voor meerdere deelnemers het geval te zijn. Robeco heeft de betreffende benadeelde deelnemers gecompenseerd door middel van een extra storting (ter grootte van het misgelopen rendement).

3.5 Actuariële analyse van het resultaat

Om tot een juiste weergave van het vermogen te komen is het voor een pensioenfonds noodzakelijk om gebruik te maken van veronderstellingen. Deze hebben onder meer betrekking op de toekomstige marktrente, de verwachte hoogte van de kosten en de verwachte sterfte onder deelnemers.

De actuariële analyse in tabel 3.5 maakt inzichtelijk welke verschillen er zijn tussen de vooraf gedane veronderstellingen en de werkelijkheid zoals na afloop van het jaar vastgesteld. Het resultaat van het boekjaar, zijnde het saldo van baten en lasten (zie paragraaf 4.2) is het verschil tussen de mutatie in

het pensioenvermogen en de mutatie technische voorzieningen. Het effect op de nominale dekkingsgraad bedraagt 4,9%-punt.

3.5 Actuariële analyse	Pensioen- vermogen	Technische voorzieningen	Reserves 2017	Dekkings- graad 2017	Reserves 2016	Dekkings- graad 2016
<i>(x € 1.000)</i>						
Stand per 1 januari	1.399.585	1.178.752	220.833	118,7%	194.729	116,6%
Mutaties:						
Premie pensioenopbouw	3.441	3.746	-305	-0,1%	20	0,0%
Toeslagen (indexatie)	-	14.345	-14.345	-1,5%	-533	-0,1%
Pensioenuitkeringen	-64.303	-64.168	-135	1,2%	-72	1,5%
Uitvoeringskosten	-2.111	-2.111	0	0,0%	2	0,1%
Beleggingsresultaat	43.333	51	43.282	3,7%	96.421	8,2%
Wijziging DNB-rentetermijnstructuur	-	-9.280	9.280	1,0%	-68.715	-7,4%
Waardeoverdrachten	-191	-288	97	0,0%	51	0,0%
Sterfte (kanssysteem)	-	-5.382	5.382	0,6%	-345	0,0%
Arbeidsongeschiktheid (kanssysteem)	-	-91	91	0,0%	107	0,0%
Herverzekering (kanssysteem)	-468	-	-468	0,0%	674	0,0%
Wijziging sterftegrondslagen	-	-	-	0,0%	-1.649	-0,2%
Overig	129	-361	490	0,0%	143	0,1%
Totaal mutaties	-20.169	-63.539	43.370	5,0%	26.104	2,1%
Stand per 31 december	1.379.416	1.115.213	264.203	123,7%	220.833	118,7%

De belangrijkste mutaties op de reserves (+ € 43 miljoen) en de nominale dekkingsgraad (+ 5,0%) zijn als volgt:

- Het beleggingsresultaat na aftrek van de oprenting van de technische voorzieningen van € 43 miljoen leidt tot een stijging in de dekkingsgraad met 3,7%-punt.
- De stijging van de marktrente in 2017 leidt tot een daling van de pensioenverplichtingen met € 9 miljoen en een positief effect op de dekkingsgraad van 1%-punt.
- De pensioenuitkeringen hebben een positief effect op de dekkingsgraad van 1,2%-punt doordat de werkelijke dekkingsgraad boven de 100% ligt.

Oordeel van de certificerend actuaris over de financiële positie

In zijn actuariële verklaring over boekjaar 2017 heeft de certificerend actuaris geoordeeld dat sprake is van een toereikende solvabiliteit en dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

3.6 Uitvoeringskosten

De kosten van het pensioenfonds bestaan onder andere uit kosten van de uitvoeringsorganisatie, vermogensbeheerkosten en kosten voor het pensioenbeheer.

De kosten van de uitvoeringsorganisatie zijn in 2017 met 3% gestegen naar € 3,7 miljoen (2016: € 3,6 miljoen). Zie ook de toelichting bij tabel 3.6a. In tabel 3.6a zijn de onderliggende kostenrubrieken

vermeld. Deze kosten zijn exclusief de kosten van externe vermogensbeheerders, die eronder staan vermeld.

Een deel van de externe vermogensbeheerkosten wordt gefactureerd. Bij beleggingsfondsen is het gebruikelijk dat de vermogensbeheerder de kosten ten laste brengt van het belegd vermogen. Derhalve zijn deze kosten minder inzichtelijk. Op basis van de kostenpercentages die de vermogensbeheerders publiceren, zijn deze kosten door het pensioenfonds berekend en deels geschat op € 6,6 miljoen in 2017 (2016: € 6,9 miljoen). Deze kosten van vermogensbeheer betreffen beheerkosten, eventuele prestatievergoedingen en overige kosten. Zodoende wordt in de tabel een integraal beeld gepresenteerd van de vermogensbeheerkosten: € 9,4 miljoen (2016: € 9,6 miljoen).

Toerekening kosten pensioenbeheer en vermogensbeheer

De kosten van het pensioenfonds worden verdeeld in kosten pensioenbeheer en kosten vermogensbeheer. Bepaalde kostencategorieën die niet eenduidig kunnen worden toegerekend aan pensioenbeheer of vermogensbeheer, worden op 50/50 basis verdeeld.

De pensioenbeheerkosten bedragen in 2017 € 279 per deelnemer (2016: € 290), de vermogensbeheerkosten zijn 0,69 % (2016: 0,69%) van het gemiddeld belegd vermogen. Er is sprake van een verdere daling van het aantal actieve en gepensioneerde deelnemers, bij eveneens lagere pensioenbeheerkosten van € 2,1 miljoen (2016: € 2,3 miljoen). Dit komt met name door een daling van de advies- en communicatiekosten in 2017. De totale uitvoeringskosten stijgen desondanks naar € 3,7 miljoen door hogere advieskosten met betrekking tot het vermogensbeheer.

3.6a Uitvoeringskosten	2017	Pensioen- beheer	Vermogens- beheer	2016	Pensioen- beheer	Vermogens- beheer
(x € 1.000)						
Personeelskosten	1.364	562	802	1.380	623	757
Huisvestingskosten	297	149	149	222	111	111
Advieskosten	523	56	467	421	135	286
Accountantskosten	68	34	34	54	27	27
Automatiseringskosten	117	58	58	128	64	64
Communicatiekosten	159	159	-	247	247	-
Kosten organen pensioenfonds	361	361	-	350	350	-
Kosten uitbesteding pensioenadministratie	607	607	-	557	557	-
Overige algemene kosten	240	125	115	260	138	122
Uitvoeringskosten pensioenfondsorganisatie	3.736			3.619		
waarvan Pensioenbeheer		2.111			2.252	
waarvan Vermogensbeheer			1.625			1.367
Bewaarloon gefactureerd			157			178
Vermogensbeheerkosten gefactureerd			1.030			1.194
Vermogensbeheerkosten tlv belegd vermogen			6.576			6.880
Vermogensbeheerkosten			9.387			9.619
Transactiekosten beleggingen			333			215
Totaal			11.831			12.086

Sinds 1 januari 2015 moeten pensioenfondsen uitvoeringskosten (administratieve uitvoeringskosten, vermogensbeheer- en transactiekosten) in het jaarverslag vermelden. Sinds 2016 worden de kosten van vermogensbeheer en de transactiekosten daarbij ook verbijzonderd per beleggingscategorie. Met ingang van 2017 worden daarbij naast de vermogensbeheerkosten ook de transactiekosten volgens het 'look through'- principe bepaald.

In onderstaande tabellen zijn, conform artikel 45a van de Pensioenwet, de pensioenbeheerkosten per deelnemer en de vermogensbeheer- en transactiekosten als totaalbedrag, per categorie beleggingen en als percentage van het gemiddeld belegd vermogen opgenomen.

3.6b Kosten administratieve uitvoering en vermogensbeheer	2017	2016
Administratieve uitvoeringskosten (pensioenbeheer)	2.111	2.252
Administratieve uitvoeringskosten per deelnemer (alleen actieven en gepensioneerden)	279	290
Vermogensbeheerkosten	9.387	9.619
Vermogensbeheerkosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,69%	0,69%
Transactiekosten beleggingen	333	215
Transactiekosten beleggingen in % van het gemiddelde belegd vermogen	0,02%	0,02%
Gemiddeld belegd vermogen	1.368.774	1.388.359

3.6c Vermogensbeheer- en transactiekosten	2017	Vermogens- beheerkosten	Transactie- kosten	2016	Vermogens- beheerkosten	Transactie- kosten
<i>(x € 1.000)</i>						
Aandelen	1.830	1.739	91	1.808	1.723	85
Indirect vastgoed	2.198	2.015	183	2.321	2.321	-
Alternatieve beleggingen	2.666	2.631	35	2.716	2.681	35
Credits	855	855	-	848	848	-
Staatsobligaties	389	365	24	596	501	95
Liquide middelen	157	157	-	178	178	-
Toegerekende uitvoeringskosten	1.625	1.625	-	1.367	1.367	-
Totaal	9.720	9.387	333	9.834	9.619	215

Vermogensbeheerkosten per categorie beleggingen die ten laste komen van het belegd vermogen worden berekend en deels geschat op basis van vermelde kostenpercentages van vermogensbeheerders en opgaven van externe adviseurs. Met name bij indirect vastgoed en alternatieve beleggingen worden schattingen gemaakt van kosten.

Bij private equity zijn (geschatte) kostenopgaven van de vermogensbeheerders gebruikt. Waar geen tijdige (geschatte) kostenopgaven beschikbaar zijn, is als alternatief een schatting gemaakt.

De transactiekosten van de beleggingen zijn 0,02%⁶ (2016: 0,02%).

Het bestuur is voorstander van het transparant maken van de kosten van het beleggen en gebruikt onder anderen de kostenbenchmarkrapportages van actuariel bureau Lane, Clark & Peacock als vergelijkingsmaatstaf. Het pensioenfonds streeft niet zozeer naar de laagste kosten als wel naar optimalisatie van het kostenniveau. Lagere kosten zijn niet per definitie beter. Een bepalende factor voor de vermogensbeheerkosten is bijvoorbeeld de mix van beleggingscategorieën waarin wordt belegd. Ook het door het pensioenfonds gekozen actieve beheer binnen de returnportefeuille, door middel van gespecialiseerde vermogensbeheerders, betekent in de regel een hogere beheervergoeding.

⁶ De transactiekosten betreffen (deels geschatte) aan- en verkoopkosten van directe beleggingen; vanaf 2017 inclusief eventuele (geschatte) transactiekosten van beleggingsfondsen en illiquide beleggingen.

Het bestuur evalueert als onderdeel van de strategie zoals opgenomen in hoofdstuk 2.1 periodiek het kostenniveau van uitvoering en vermogensbeheer. De realisatie van de daarbij geformuleerde doelstellingen is nader toegelicht in hoofdstuk 3.8.

3.7 Communicatie

Het pensioenfonds streeft naar een open en heldere communicatie met alle belanghebbenden. Het beleidsuitgangspunt is “het draait om uw pensioen en uw pensioenfonds”. De deelnemer en het vertrouwen van deze deelnemer in het pensioenfonds staan daarbij centraal. Bij alle vormen van communicatie is de kernvraag “wat betekent deze informatie voor de deelnemer?”

Het pensioenfonds gebruikt de volgende communicatiekanalen:

- digitale communicatie: de website, de Pensioen 1-2-3 en de Pensioenvergelijker;
- persoonlijke communicatie: deelnemerspanels, informatiebijeenkomsten voor de actieve deelnemers, de DNP-jaardag voor de slapers en gepensioneerden, de helpdesks bij Aon Hewitt en Robeco Flexioen;
- schriftelijke communicatie: persoonlijke brieven, de PensioenKrant, het PensioenNieuws en het uniform pensioenoverzicht (hierna: **UPO**).

Digitaal

In juli 2017 is de nieuwe website en een persoonlijke omgeving voor iedere deelnemer in gebruik genomen. De informatie op de website is zo ingedeeld dat een deelnemer bij elke klik meer details over een onderwerp vindt. Maandelijks wordt een nieuwsbericht over de financiële positie van het pensioenfonds op de website geplaatst. Vanaf december 2017 worden digitale nieuwsberichten verstuurd aan de deelnemers die hebben aangegeven deze te willen ontvangen. De eerste versie was om de PensioenKrant aan te kondigen. Op de website staan diverse fondsdocumenten en de Pensioen 1-2-3 en Pensioenvergelijker.

Persoonlijk

In 2017 zijn twee deelnemerspanels georganiseerd: één onder de deelnemers en één onder de slapers/pensioengerechtigden. Tijdens deze bijeenkomsten hebben deelnemers hun ervaringen over hun pensioen en de verschillende (digitale) communicatiemiddelen gegeven. In het algemeen zijn de reacties en bevindingen positief. Gedane aanbevelingen zijn verwerkt in het communicatie actieplan voor 2018. Daarnaast werden door het pensioenfonds in samenwerking met Robeco “Pension awareness”-sessies georganiseerd voor de actieve deelnemers aan de IDC-regeling. De mogelijkheden van de IDC-regeling, waaronder de beleggings- en keuzemogelijkheden werden nog eens toegelicht en besproken. Ook werden de rendementen van de default lifecycle van Robeco vergeleken met de behaalde rendement van het pensioenfonds. Deelnemers kregen uitgebreid de gelegenheid tot het stellen van vragen over hun pensioensituatie.

Op de jaarvergadering van DNP (22 maart 2017) werd een inleiding gegeven door de voorzitter en werd traditiegetrouw door de directeur van het pensioenfonds aan de ruim 200 aanwezigen een presentatie gegeven over de financiële positie van het pensioenfonds en de beleggingsrendementen. Deze keer met daarnaast speciale aandacht voor de berekeningswijze van de toeslagverlening,

maatschappelijk verantwoord beleggen binnen het pensioenfonds alsook de toezichtsthema's van DNB en de toekomst van het pensioenfonds.

Schriftelijk

In de Nedlloyd PensioenKrant, die in 2017 drie keer in geprinte vorm is verschenen, is uitgebreid aandacht besteed aan de financiële resultaten, waaronder de rendementen en de verschillende dekkingsgraden. Daarnaast is het woord gegeven aan het verantwoordingsorgaan, de adviserend actuaris en de externe beleggingsadviseurs. Ook is een samenvatting van het jaarverslag gegeven en zijn diverse pensioenonderwerpen besproken, zoals "Hoe wil jij later leven?, Momenten waarop het goed is je pensioen te checken, Een pensioengat?".

In de herfst verscheen de eerste editie van het PensioenNieuws. Dit is een verkorte versie van de PensioenKrant vooral gericht op het verstrekken van pensioeninformatie. Onderwerpen in deze editie waren onder andere: "Staat pensioen op je to-do lijst?, Doorbeleggen na pensioendatum en AOW-leeftijd en pensioenrichtleeftijd".

In juli 2017 ontvingen alle deelnemers in het pensioenfonds een brief waarin gevraagd werd hun e-mailadres achter te laten op de website zodat het pensioenfonds digitaal met de deelnemers kan communiceren. Totaal 1.280 deelnemers willen digitaal communiceren met het pensioenfonds en 2.850 deelnemers hebben aangegeven niet digitaal te willen communiceren. In december 2017 ontvingen alle deelnemers een brief van het pensioenfonds over de toeslagverlening per 1 januari 2018.

In 2017 hebben:

- alle actieve deelnemers een UPO van de op hen betrekking hebbende pensioenregeling(en) ontvangen;
- de pensioengerechtigden hun jaarlijkse UPO en jaaropgaaf ontvangen.

De gewezen deelnemers (slapers) hebben in 2017 geen UPO ontvangen aangezien die een keer per drie jaar wordt versterkt (laatste keer in 2015).

3.8 Governance

3.8.1. Bestuur

Samenstelling

In 2017 is de samenstelling van het bestuur gewijzigd. De heer Tas, bestuurslid namens de aangesloten werkgevers, is per 31 december 2016 (statutair) afgetreden. Hij kon na drie zittingstermijnen niet worden herbenoemd. Mevrouw Wittermans is per 1 januari 2017 door het bestuur benoemd als zijn opvolger. Met haar benoeming komt er meer diversiteit in het bestuur, waarmee inhoud wordt gegeven aan het diversiteitsbeleid van het pensioenfonds en de diversiteitsdoelstellingen in de Code Pensioenfondsen. Per 31 december 2016 liep ook de zittingstermijn af van zowel de heer Knapper (namens de pensioengerechtigden) als van de heer Schenkel (namens de werknemers). Beide zijn per 1 januari 2017 herbenoemd. In paragraaf 5.5 is een beknopt profiel van de bestuursleden opgenomen.

Bestuursactiviteiten

Het bestuur handelt ten behoeve van alle belanghebbenden bij het pensioenfonds en weegt bij zijn besluitvorming de belangen van de deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en aangesloten werkgevers op een zorgvuldige en evenwichtige wijze af. Het bestuur heeft volgens een vooraf vastgesteld schema zes keer een hele dag vergaderd. Daarnaast is een aantal tussentijdse bestuursvergaderingen georganiseerd. Bij alle vergaderingen waren alle geledingen aanwezig zodat rechtsgeldige besluiten konden worden genomen.

De belangrijkste onderwerpen die in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen, zijn:

- Het beleid- en actieplan 2017.
- Het beleggingsbeleid (zie paragraaf 3.3).
- Het herstelplan (zie hieronder).
- De kernwaarden, missie, visie, strategie en doelstellingen (zie hoofdstuk 2).
- De wijze van toeslagverlening en de toeslagverlening per 1 januari 2018 (zie paragraaf 3.4).
- De jaarlijkse haalbaarheidstoets (zie hieronder).
- De aanpassing van de IDC-regeling uit hoofde van de Wet verbeterde premieregeling, de pensioenrichtleeftijd en fiscale wetgeving (zie paragraaf 3.4).
- De Verzamelwet pensioenen en het governancemodel (zie hieronder).
- De toekomst van het pensioenfonds (zie paragraaf 3.10).
- De administratieve organisatie en interne beheersing (zie paragraaf 3.9).
- Het IT-beleid (zie paragraaf 3.9).
- De integrale risicoanalyse (zie paragraaf 3.9).

In drie sessies 'scenario denken' zijn door het bestuur in samenwerking met Cardano een vijftal prototype wereldbeelden gemaakt en besproken, waarna uiteindelijk gekomen is tot twee toekomstige wereldbeelden. Met deze twee wereldbeelden, die bijvoorbeeld als robuustheidscheck op het beleggingsplan of bij continue monitoring kunnen worden gebruikt, is uiteindelijk de casus behandeld van het overhevelen van een deel van de publieke aandelenportefeuille naar private equity. Gekeken is hoe een dergelijke aanpassing in beide wereldbeelden zou uitpakken. Daarnaast is ook een zogenoemde pre-mortem analyse gemaakt als onderdeel van de bestuurlijke besluitvorming in deze casus.

In juni zijn de jaarlijkse zeedagen georganiseerd, die in het teken stonden van de governance (de verschillende bestuursmodellen), de toekomst van het pensioenfonds en de zelfevaluatie. Het onderwerp governance is mede ingegeven door de Verzamelwet pensioenen. Ondernemingspensioenfondsen met een beheerd vermogen van meer dan één miljard euro en een paritair of een onafhankelijk bestuur, moeten het intern toezicht vormgeven met een raad van toezicht. De mogelijkheid om het interne toezicht via een visitatiecommissie vorm te geven komt daarmee te vervallen. De Verzamelwet pensioenen is op 19 december 2017 aangenomen bij de Eerste Kamer. De inwerkingtredingsdatum is nog niet vastgesteld. Het bestuur heeft verschillende bestuursmodellen besproken en heeft zijn voorkeur uitgesproken voor een paritair of een omgekeerd gemengd bestuursmodel (ook wel genoemd de one-tier board). Overwegingen hierbij zijn:

- Het bestuur hecht aan de vertegenwoordiging van de belanghebbenden van het pensioenfonds, met name de vertegenwoordiging van de pensioengerechtigden gelet op het deelnemersbestand.

- Het bestuur vindt de borging van een band met aangesloten werkgevers of rechtsvoorgangers van belang.

Tijdens de kennissessie in het najaar van 2017 vond een vervolg van deze discussie plaats. Twee sprekers waren uitgenodigd om hun ervaringen en de voor- en nadelen van de one-tier board met het bestuur te delen. Een definitief besluit over de governance zal in 2018 worden genomen.

Het onderwerp toekomst is uitgewerkt in paragraaf 3.10.

Overleggen met belanghebbenden en (fonds)organen

Het bestuur heeft vier keer met de visitatiecommissie overlegd, waar onder andere de bevindingen van de visitatiecommissie over het jaar 2016, het visitatieplan 2017, de opvolging van de acties van de accountant, actuaris en de visitatiecommissie zijn besproken. Met het verantwoordingsorgaan heeft het bestuur ook vier keer overlegd; twee keer formeel en twee keer informeel. Met de werkgevers, de ondernemingsraden en met het bestuur van DNP is eenmaal overleg geweest.

Hieronder volgt een nadere uitwerking van de belangrijkste onderwerpen die in de opsomming hierboven staan vermeld.

Herstelplan

Omdat per 31 december 2016 nog sprake was van een reservetekort (de beleidsdekkingsgraad lag met 114,5% onder het Vereist Eigen Vermogen (hierna: **VEV**) van 116,0%) heeft het pensioenfonds in het eerste kwartaal 2017 een actualisatie van het herstelplan ingediend. Eind maart 2017 was de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds (116,4%) weer boven het vereiste niveau van 115,8% en was het pensioenfonds uit herstel. Het pensioenfonds heeft hiervoor geen aanvullende maatregelen hoeven nemen.

(Aanvangs)haalbaarheidstoets

Jaarlijks dient een pensioenfonds een haalbaarheidstoets uit te voeren, tenzij er een nieuwe pensioenregeling wordt ingevoerd of significante wijzigingen hebben plaatsgevonden. In dat geval dient een aanvangshaalbaarheidstoets te worden uitgevoerd. De haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. De aanvangshaalbaarheidstoets geeft de risicohouding op de lange termijn weer.

Het pensioenfonds heeft in 2015 een aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd. In overleg met de sociale partners en ondernemingsraden heeft het bestuur de onder- en bovengrenzen vastgesteld.

In 2017 heeft het pensioenfonds de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd, waarbij is getoetst of:

- a. het verwachte pensioenresultaat voldoende aansluit bij de door het pensioenfonds gekozen ondergrens van 94%;
- b. het pensioenresultaat in het slechtweerscenario niet te veel afwijkt van het gemiddeld verwacht pensioenresultaat op fondsniveau.

Uit de berekeningen volgen de volgende resultaten:

Toets	Grens	Realisatie 2017	Realisatie 2016
Verwacht pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad	Min. 94%	105%	103%
Spreiding tussen verwacht pensioenresultaat en het pensioenresultaat in een slechtweersscenario vanuit de feitelijke dekkingsgraad	Max. 26%	16%	19%

De uitkomsten van de haalbaarheidstoets voldoen aan de gestelde grenzen. Gelet hierop is er geen wettelijke aanleiding om in gesprek te gaan met de sociale partners over de financiële opzet van de pensioenregeling. De uitkomsten van de haalbaarheidstoets zijn in het overleg met het verantwoordingsorgaan en in het overleg met de aangesloten werkgevers, ondernemingsraden en DNP toegelicht.

Zelfevaluatie

Het bestuur evalueert een keer per jaar zijn eigen functioneren in een aparte bijeenkomst onder leiding van een externe begeleider. Doel van de zelfevaluatie 2017 was te reflecteren op het eigen functioneren en elkaar vanuit een gedragsdynamisch perspectief beter te leren begrijpen. Centrale vraag hierbij was "hoe komt dit bestuur naar *the next level*". Afsluitend zijn adviezen geformuleerd en aan de hand van deze adviezen heeft het bestuur acties vastgesteld. De uitkomsten hiervan zijn tijdens de zeedagen in juni 2017 geëvalueerd.

Geschiktheid

Het geschiktheidsplan is in 2017 geactualiseerd. Het doel van dit plan is het formuleren van eisen die aan individuele bestuursleden, het bestuur als geheel, medebeleidsbepalers en aan leden van andere bestuurlijke organen van het pensioenfonds worden gesteld. Tevens wordt aangegeven op welke wijze de deskundigheid en competenties worden bevorderd en gewaarborgd.

Alle bestuursleden hebben de modules van deskundigheidsniveau 2 of A gevolgd. Nieuwe bestuursleden volgen voorafgaand aan hun benoeming een opleiding op deskundigheidsniveau A en wonen bestuursvergaderingen als toehoorder bij. In het kader van permanente educatie hebben de bestuursleden in 2017 diverse bijeenkomsten van de Pensioenfederatie, DNB, AFM en commerciële organisaties bijgewoond. De bestuursleden informeren hun medebestuursleden schriftelijk over hetgeen hier aan de orde komt. Daarnaast zijn kennissessies georganiseerd over factor beleggen en beleggen in private equity.

Code Pensioenfonds

De Code Pensioenfonds (hierna: **Code**) bevat normen voor goed pensioenfondsbestuur. Het doel van de Code is bewustzijn van goedpensioenfondsbestuur te stimuleren bij bestuurders, leden van het intern toezicht en het verantwoordingsorgaan. Het bestuur onderschrijft de normen van de Code en leeft deze grotendeels na. De normen waar op dit moment nog niet aan wordt voldaan, zijn hieronder weergegeven en toegelicht:

Norm	Inhoud norm	Toelichting
45	Benoeming en ontslag worden uitgevoerd door belanghebbenden, zo mogelijk door het orgaan zelf, met betrokkenheid van een ander orgaan van het pensioenfonds. Een bestuurslid wordt benoemd en ontslagen door het bestuur, na het horen van de raad van toezicht over de procedure. Een lid van de raad van toezicht of visitatiecommissie wordt benoemd door het bestuur na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan en ontslagen door het bestuur na bindend advies van het verantwoordingsorgaan.	Er wordt voor de benoeming van een lid van de visitatiecommissie een selectiecommissie ingesteld bestaande uit twee bestuursleden en twee leden van het verantwoordingsorgaan (in plaats van de bindende voordracht). Deze commissie draagt een kandidaat voor die door het bestuur wordt benoemd, tenzij het bestuur zwaarwegende redenen heeft.
68	In het bestuur, het verantwoordingsorgaan zit ten minste één lid boven en één lid onder de 40 jaar	Gezien de samenstelling van de achterban en de deskundigheidsvereisten aan een bestuurslid of een lid van het verantwoordingsorgaan (en beschikbaarheid), blijft het lastig voor het pensioenfonds om hieraan te voldoen. Bij nieuwe vacatures zal hier expliciet aandacht voor worden gevraagd. Dit is ook zo opgenomen in het diversiteitsbeleid.

Evaluatie diversiteitsbeleid

In augustus 2017 heeft het bestuur het geactualiseerde diversiteitsbeleid vastgesteld. In het kader van diversiteit stelt het bestuur zich ten doel dat er bij een volgende vervangingsmogelijkheid nog een vrouw in de fondsorganen zitting te laten nemen. Het bestuur heeft hier een aantal kanttekeningen geplaatst, te weten: "Voor een functie in een van de organen van het pensioenfonds zijn het meest belangrijk betrouwbaarheid, geschiktheid en onafhankelijkheid. Deze punten zijn doorslaggevend in de beoordeling of iemand wordt benoemd of zich (als vertegenwoordiger van pensioengerechtigden in het bestuur) verkiesbaar kan stellen. Dit vanwege de complexiteit van de beslissingen in de pensioensector en de hoge eisen die worden gesteld aan de kandidaat-leden van de diverse fondsorganen. Dit kan van invloed zijn op het realiseren van de beoogde mate van diversiteit."

Per 1 januari 2017 heeft er in elk fondsorgaan een vrouw zitting (zie hieronder voor de samenstelling van de organen). In 2017 is een pensioengerechtigd lid van het verantwoordingsorgaan door DNP voor herbenoeming voorgedragen. Het bestuur toetst in dat geval of het lid qua deskundigheidseisen voldoet. Vervolgens vindt herbenoeming door DNP plaats. Hier zijn geen verdere diversiteitsinspanningen verricht.

Tevens is een lid van de visitatiecommissie door het bestuur, op voordracht van de selectiecommissie bestaande uit twee bestuursleden en twee leden van het verantwoordingsorgaan, herbenoemd. Bij deze herbenoemingen zijn geen extra diversiteitsinspanningen verricht, aangezien de visitatiecommissie door de inwerkingtreding van de Verzamelwet pensioenen op termijn komt te vervallen.

Samenstelling van de organen

Orgaan	Man	Vrouw	Jonger dan 40 jaar	Ouder dan 40 jaar	Gemiddelde leeftijd
Bestuur	6	1	0	7	59 jaar
Visitatiecommissie	1	2	0	3	54 jaar
Verantwoordingsorgaan	5	1	0	6	63,5 jaar

Realisatie geformuleerde doelstellingen

Hieronder wordt ingegaan op de mate van realisatie van de in hoofdstuk 2.1 geformuleerde doelstellingen.

Beleggingsbeleid

- Realisatie van de doelstelling *“binnen het afgesproken risicokader, het realiseren van een beleidsdekkingsgraad, die het mogelijk maakt pensioenen en andere uitkeringen te verstrekken, met de ambitie het zoveel als mogelijk behouden van de koopkracht”*:

In 2017 (september) bedroeg de beleidsdekkingsgraad 120,7%, waardoor per 1 januari 2018 een toeslag van 1,35% kon worden verleend. Dit is 90% van het inflatiecijfer waarop de toeslag wordt gebaseerd en het maximaal toegestane percentage volgens de wettelijke rekenregels. Deze toeslag heeft geen betrekking op het kapitaal dat wordt opgebouwd op de individuele beleggingsrekening bij Robeco van de actieve deelnemers in de IDC-regeling.

- Realisatie van de doelstelling *“het door actief vermogensbeheer behalen van een rendement (na aftrek van kosten) op de returnportefeuille dat, cumulatief over elke voortschrijdende periode van vijf jaren, hoger is dan de gekozen benchmark”*:

Over de laatste vijf jaar is met het actieve beheer op de returnportefeuille, na kosten, een outperformance behaald van gemiddeld 1,4% per jaar.

Uitvoering

- Realisatie van de doelstelling *“gelijkblijvende uitvoeringskosten op het gemiddelde niveau van de drie voorafgaande jaren”*:

De uitvoeringskosten zijn in 2017 in lijn gebleven met het gemiddeld kostenniveau van voorgaande jaren.

- Realisatie van de doelstelling *“het behalen van een hoge kwaliteit van de pensioenuitvoering”*:

De uitvoering van de pensioenadministratie is uitbesteed. Over de uitbesteede werkzaamheden voert het pensioenfonds een strakke regie. Er wordt gewerkt met een jaarkalender, actieplan en er vinden maandelijks overleggen plaats tussen Aon en de uitvoeringsorganisatie.

Communicatie

- Realisatie van de doelstelling *“het voeren van een actief en transparant communicatiebeleid met een positieve beoordeling van de deelnemers aan het deelnemerspanel.”*:

Het pensioenfonds communiceert tijdig en duidelijk naar de deelnemers via de website, PensioenKrant, PensioenNieuws, UPO etc. Ook worden jaarlijks deelnemerspanels georganiseerd. In 2017 hebben er deelnemerspanels van deelnemers, slapers en gepensioneerden plaatsgevonden. De deelnemers hieraan waren positief over de communicatie van het pensioenfonds.

3.8.2. Compliance

Het pensioenfonds heeft een integriteitsbeleid waaronder een Gedragscode, die ook bij zakenrelaties van het pensioenfonds bekend is. De externe compliance officer heeft in de bestuursvergadering van augustus 2017 gerapporteerd over de jaarlijkse naleving van wet- en regelgeving en de gedragscode. In zijn rapportage heeft de externe compliance officer de bevindingen van de interne compliance officer betrokken. In deze vergadering is tevens ingegaan op de werkwijze bij meldings-goedkeuringsverzoeken zoals in de aangepaste Gedragscode is opgenomen. Daarnaast is vastgesteld dat het pensioenfonds geen insiders kent. In 2017 heeft het bestuur eveneens vastgelegd wie de financieel afhankelijken van het pensioenfonds zijn. Omdat de compliance officer een adviserende rol heeft en geen goedkeuring kan verlenen met betrekking tot uitnodigingen en geschenken is in augustus 2017 de meldings- en goedkeuringsprocedure van de Gedragscode gewijzigd. Alle meldingen en goedkeuringsverzoeken moeten bij de voorzitter van het bestuur worden ingediend. De voorzitter van het bestuur dient zijn meldingen en/of goedkeuringsverzoeken in bij het dagelijks bestuur.

3.8.3. Toezichthouders

DNB en AFM hebben in 2017 geen toezichtmaatregelen, bestuurlijke boetes of dwangsommen aan het pensioenfonds opgelegd.

DNB heeft in 2017 een uitvraag gedaan naar de niet-financiële risico's van het pensioenfonds. Het doel van deze uitvraag is het verkrijgen van inzicht in deze risico's en de beheersing ervan bij het pensioenfonds. Tevens heeft in 2017 een uitvraag plaatsgevonden naar strategiedocumentatie. In deze uitvraag werd het pensioenfonds verzocht een document op te stellen waarin werd ingegaan op de missie, sterktes en zwaktes van het pensioenfonds, de kansen en bedreigingen en waar ingegaan werd op de visie en de strategie om deze missie waar te maken.

Daarnaast vond er een vervolgonderzoek EMIR plaats (self-assessment), met als doel voor DNB om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de huidige status van compliance met de EMIR-regelgeving en de consequenties voor de bedrijfsvoering. Het pensioenfonds is reeds in 2015 samen met Cardano een traject gestart om zich voor te bereiden op de central clearing verplichting. Dit traject is succesvol afgerond. Het pensioenfonds heeft inmiddels twee clearing members aangesteld. Omdat onderpand normaliter in cash moet worden gestort brengt dit voor pensioenfondsen kosten en liquiditeitsrisico's met zich mee. Het pensioenfonds zal zich voorbereiden op de gevolgen van de mogelijke verplichting om een groot deel van het onderpand in cash aan te houden. Pensioenfondsen zijn vrijgesteld van de central clearing vereisten tot 1 augustus 2018.

Twee toezichthouders van DNB hebben aan een gedeelte van de oktober-bestuursvergadering deelgenomen. Aan de hand van een presentatie is ingegaan op de missie, visie en strategie van het pensioenfonds. Tevens werd gediscussieerd over het toekomstig bestuursmodel en het indexatiebeleid in combinatie met de nFTK regelgeving.

3.9 Risicohouding en -beheersing

Risicohouding

De risicohouding wordt in grote mate bepaald door de samenstelling van de verplichtingen. Het pensioenfonds heeft veel gewezen deelnemers en pensioengerechtigden en weinig actieve deelnemers. Het beleggingsbeleid is prudent en houdt rekening met de samenstelling van de verplichtingenstructuur. In 2013 is de risicobereidheid van de deelnemers en gepensioneerden onderzocht en met de uitkomsten van dit onderzoek is rekening gehouden bij de formulering van het toeslag- en kortingsbeleid.

In 2018 wordt een nieuw risicobereidheidsonderzoek onder de deelnemers uitgevoerd.

Gezien het vergrijsde deelnemersbestand acht het bestuur een hersteltermijn van tien jaar niet prudent en heeft het derhalve besloten de hersteltermijn vast te stellen op vijf jaar om zo de belangen van alle deelnemers evenwichtig te behartigen. Het bestuur stelt de hersteltermijn zodanig vast, dat bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 100% het effect dat er meer uitgekeerd wordt dan er beschikbaar is aan vermogen wordt beperkt. Indien er gedurende vijf jaar sprake is geweest van een beleidsdekkingsgraad onder de grens van het minimaal vereist eigen vermogen beperkt dan wordt de korting van de pensioenaanspraken en pensioenrechten uitgesmeerd over een periode van drie jaar.

Kwalitatieve risicohouding:

- De koopkracht wordt zo veel als mogelijk behouden en is maximaal de prijsinflatie (indexatieambitie).
- Indien het wettelijk mogelijk is, wordt een extra toeslag verstrekt (inhaalindexatie).
- Het strategisch beleggingsbeleid is gericht op de indexatieambitie met bescherming van nominale rechten.
- Pensioenverlagingen worden sneller doorgevoerd dan de maximaal toegestane uitsmeerperiode.

Kwantitatieve risicohouding

Aan het toeslag- en kortingsbeleid ligt een ALM-analyse ten grondslag. De in deze analyse gebruikte economische uitgangspunten zijn voorzichtiger dan de volgens de wet mogelijke parameters.

Toeslagbeleid

- Geen toeslagverlening bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110%;
- Bij een beleidsdekkingsgraad van 110% en hoger, vindt toeslag op basis van prijsinflatie (van september tot september) met een toets op toekomstbestendigheid plaats;
- Inhaalindexatie: maximaal 20% van het verschil tussen de werkelijke beleidsdekkingsgraad en de grens (circa 125%) van toekomstbestendig indexeren. In 2018 wordt het beleid inzake eventuele inhaalindexatie nader uitgewerkt.

Kortingsbeleid

- Bij een reservetekort (beleidsdekkingsgraad onder het vereist vermogen) moet het pensioenfonds in vijf jaar toegroeien naar het vereist vermogen (per 31 december 2017: 115,5%). Indien dat niet mogelijk is, zal een voorwaardelijke korting plaatsvinden;

- Na vijf jaar dekkingstekort (beleidsdekkingsgraad onder minimaal vereist vermogen, per 31 december 2017: 104,0%) wordt het tekort in drie jaar verwerkt in onvoorwaardelijke kortingen.

Risicobudget met horizon van één jaar

- Het vereist vermogen per 31 december 2017 bedraagt 115,5%;
- Indien de grenzen van de bandbreedtes van matching- en returnportefeuille worden opgezocht, dan beweegt het vereist vermogen zich tussen 113% en 119%.

Risicobeheersing

De belangrijkste risico's voor het pensioenfonds zijn als volgt te categoriseren:

- Solvabiliteitsrisico: de kans dat het pensioenfonds niet aan zijn (lange termijn-) verplichtingen kan voldoen. Dit uit zich in de dekkingsgraad. Het solvabiliteitsrisico valt uit te splitsen in de volgende risico's: renterisico, prijsrisico, valutarisico, kredietrisico en actuariële risico's.
- Liquiditeitsrisico: de kans dat de beleggingen niet tijdig tegen een aanvaardbare prijs liquide kunnen worden gemaakt, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen.
- Organisatierisico's: operationele risico's, uitbestedingsrisico's en IT-risico's.
- Omgevingsrisico's: concurrentierisico, afhankelijkheidsrisico en politieke risico's.

Een gestructureerde aanpak van de risico's richt zich voornamelijk op de solvabiliteits- en liquiditeitsrisico's, die uitgebreid worden behandeld in paragraaf 4.6. Met risicomangementadviseur Cardano is over deze risico's, aan de hand van scenario-analyse, een strategisch risicokader vastgesteld. In de kwartaalbijeenkomsten met het bestuur wordt hier specifiek aandacht aan besteed. Daarnaast beoordeelt de visitatiecommissie jaarlijks of het pensioenfonds de risico's op langere termijn adequaat beheerst.

In het algemeen worden uitbestedingsrisico's beheerst door uitbestedingscontracten aan te gaan met gerenommeerde partijen die in bezit zijn van een ISAE3402-verklaring. De risico's van de uitbesteding van IT en pensioenadministratie worden beheerst door middel van serviceniveau-overeenkomsten en serviceniveau-rapportages. Bij de beheersing van uitbestedingsrisico's op het gebied van vermogensbeheer wordt voor de selectie van en monitoring op deze externe vermogensbeheerders onder andere gebruik gemaakt van externe adviseurs.

In 2016 is de integrale wijze van risicobeheersing verder op de kaart gezet. Hiertoe zijn per deelgebied risicoanalyses uitgevoerd waarbij, rekening houdend met de risicohouding en -acceptatie, eventuele aanvullende beheersmaatregelen zijn geïdentificeerd. Deze risicoanalyses zijn vervolgens in 2017 door het bestuur geactualiseerd. Bij deze analyse is onder meer ingegaan op de overgang eind 2017 van de pensioenadministratie van Aon Hewitt naar RiskCo.

In 2017 heeft daarnaast als onderdeel van de administratieve organisatie en interne beheersing een update plaatsgevonden van de vastlegging van de operationele risico's en processen van de uitvoeringsorganisatie, inclusief de bijbehorende procedures en beheersmaatregelen. Ook is een aantal beheersmaatregelen en procedures aangescherpt of aangevuld. In 2018 worden deze, voor zover van toepassing verder geïmplementeerd.

Ook het IT-beleid is door het pensioenfonds in 2017 opnieuw vastgelegd. De uitkomsten van de eerder uitgevoerde IT-risico analyse zijn daarbij meegenomen en waar van toepassing zijn nadere beheersmaatregelen geformuleerd.

3.10 Toekomst pensioenfonds

De daling van het aantal pensioenfondsen heeft zich ook in 2017 doorgezet en het aantal ondernemingspensioenfondsen is inmiddels ruim onder de 200 gekomen. Stijgende kosten van pensioenuitvoering, moeite om geschikte pensioenbestuurders te vinden, de financiële positie van het fonds of de ontwikkeling in het deelnemersbestand en ontwikkelingen bij de werkgever zijn naast de toenemende eisen van wet- en regelgeving oorzaken om tot liquidatie van een pensioenfonds over te gaan en de verplichtingen over te dragen aan andere pensioenuitvoerders of verzekeraars.

Voor het pensioenfonds is vanzelfsprekend de toekomst van het fonds een doorlopend thema. Het bestuur heeft triggers geformuleerd, die aanleiding zouden kunnen geven tot het nemen van actie. Het bestuur is van mening dat een aantal elementen noodzakelijk is om een efficiënt en kwaliteitsgericht pensioenfonds te blijven, die te vatten zijn in de volgende triggers:

1. Het hebben van een goed bestuur.
2. Het hebben van een goede pensioenuitvoering.
3. Het hebben van voldoende omvang qua vermogen.

Een eigen pensioenfonds heeft naar de mening van het bestuur bestaansrecht als voldaan wordt aan deze drie bovengenoemde elementen en de volgende vragen positief beantwoord kunnen worden:

- a) Is het uitvoeren van de pensioenregelingen door het pensioenfonds nog in het belang van de deelnemers?
- b) Is het bestuur nog in staat om het beleid van het pensioenfonds op een kwalitatief goede en efficiënte manier uit te voeren?

Het bestuur meent dat er op dit moment geen reden is om de huidige situatie van een zelfstandig pensioenfonds te wijzigen, omdat het pensioenfonds de geformuleerde triggers niet raakt en het pensioenfonds in financieel en organisatorisch opzicht op orde is.

Indien aan een van de elementen niet meer kan worden voldaan, zijn er diverse alternatieven mogelijk, zoals het uitbesteden van de beleggingen aan een fiduciair manager, of het aanpassen van het bestuursmodel (meer externen). Ook samenwerken met andere pensioenfondsen is een alternatief.

Met betrekking tot samenwerking hebben meerdere overleggen met verschillende pensioenfondsen plaatsgevonden. Met Pensioenstichting Transport (PST) is op het niveau van de uitvoeringsorganisaties een samenwerkingspilot gestart om vast te stellen op welke gebieden er kan worden samengewerkt. Het bestuur wordt regelmatig geïnformeerd over de voortgang. Op diverse vlakken, zoals op het gebied van risicomanagement en de implementatie van de AVG, kan er door de uitvoeringsorganisaties worden samengewerkt en informatie worden gedeeld. In 2018 zal de samenwerking met PST verder voortgang vinden. Het samenwerken met andere pensioenfondsen blijft op de agenda staan onder andere door het delen van informatie en het uitwisselen van documenten.

Het bestuur zal in 2018 verder gaan op de ingeslagen weg volgens de begin 2017 herijkte missie, visie en strategie van het fonds, met oog voor de geformuleerde triggers en de ontwikkelingen in de pensioensector.

3.11 Vooruitzichten

Belangrijke thema's die in 2018 en volgende jaren voor het pensioenfonds spelen, zijn:

Toekomst pensioenstelsel

Het pensioenfonds volgt de verkenning en ontwikkeling van het Toekomstig Pensioenstelsel met grote belangstelling.

Toekomst pensioenfonds

De toekomst en het onderzoeken van samenwerkingsmogelijkheden met andere pensioenfondsen zal ook in 2018 een belangrijk onderwerp blijven.

Verdere digitalisering

Het pensioenfonds heeft een nieuwe stap gezet om digitaal met de deelnemers te communiceren. In de komende jaren is de inzet dat het aantal deelnemers dat digitaal met het pensioenfonds wil communiceren, toeneemt.

Bestuursmodel

Op 28 december is de Verzamelwet pensioenen 2017 aangenomen door de Eerste Kamer. Het bestuur zal in 2018 een besluit nemen over het meest passende bestuursmodel. Zie ook paragraaf 3.8.1.

*Algemene verordening gegevensbescherming (hierna: **AVG**)*

Per 25 mei 2018 is de AVG van toepassing (rechtstreeks geldend Europees recht). Dat betekent dat vanaf die datum dezelfde privacywetgeving in de hele Europese Unie geldt. De AVG komt in de plaats van de Wet bescherming persoonsgegevens (hierna: **Wbp**). Eind 2017 is het projectplan AVG in het bestuur besproken. Begin 2018 is begonnen met de uitwerking van het project en is als eerste een inventarisatie gemaakt van alle gegevensstromen van het pensioenfonds. Onder leiding van Montae heeft een awareness sessie en workshop met de uitvoeringsorganisatie plaatsgevonden. Een aantal fondsdocumenten, waaronder het privacybeleid en de -verklaring, zijn aangepast. Ook is een verwerkingsregister opgesteld en zijn verwerkersovereenkomsten met diverse externe partijen afgesloten.

IORP II

Op 13 januari 2017 is de herziene Europese Institutions for Occupational Retirement Provision Richtlijn (hierna: **IORP II**) in werking getreden. Per 13 januari 2019 dient IORP II, ook wel de Europese pensioenfondsenrichtlijn genoemd, in de nationale wetgeving te zijn geïmplementeerd door de lidstaten. Met deze nieuwe regelgeving wordt aangestuurd op het toepassen van het zogenoemde "three lines of defence" model dat ook voorgeschreven is bij banken en verzekeraars. Er moeten onafhankelijke functies (sleutelfuncties) worden ingericht voor risicomanagement, actuariaat en interne audit. Een nieuwe verplichting is ook dat er driejaarlijks een eigen-risicobeoordeling (ERB) dient

te worden uitgevoerd en ingediend bij DNB. Daarnaast zijn er verscherpte eisen op het gebied van ESG-beleid en beloningsbeleid. Veel overige vereisten zijn reeds opgenomen in de bestaande Nederlandse wet- en regelgeving.

Transitie pensioenadministratie van Aon Hewitt naar RiskCo

Eind 2017 is de dienstverlening pensioenadministratie van Aon Hewitt overgenomen door RiskCo. Omdat het contract met Aon Hewitt eind 2018 afloopt, heeft het bestuur besloten om opnieuw de markt van pensioenadministrateurs te verkennen.

Aflopen uitvoeringsovereenkomsten

Het pensioenfonds heeft met de aangesloten werkgevers individuele uitvoeringsovereenkomsten afgesloten. Eind 2019 lopen deze uitvoeringsovereenkomsten af. Het bestuur heeft begin 2018 het (voorgenomen) besluit genomen de uitvoeringsovereenkomsten met de aangesloten werkgevers niet te verlengen. Dit (voorgenomen) besluit is aan de aangesloten werkgevers gecommuniceerd en voor advies aan het VO voorgelegd (zie ook paragraaf 4.8). Inmiddels is hierover een positief advies van het verantwoordingsorgaan ontvangen.

Het bestuur wil tot slot hierbij iedereen bedanken die zich in het verslagjaar voor het pensioenfonds heeft ingezet.

Rotterdam, 5 juni 2018

Het bestuur van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds

H.J. Machielsen
F. Wittermans
D.E. Sikkens
M. Schenkel
H.F. Meurs
K.H. Knapper
L.F.J. Jansen

4. Jaarrekening 2017

4.1 Balans per 31 december

4.1 Balans per 31 december	toelichting	2017	2016
<i>Na bestemming van saldo van baten en lasten</i>	<i>(x € 1.000)</i>		
Activa:			
Beleggingen:			
◦ Aandelen		303.400	271.833
◦ Indirect vastgoed		176.213	168.468
◦ Alternatieve beleggingen		65.057	87.762
◦ Credits		235.867	224.425
◦ Staatsobligaties		574.390	611.296
Beleggingen voor risico fonds excl. liquide middelen		1.354.927	1.363.784
◦ Liquide middelen	4.3 *	8.981	22.955
Beleggingen voor risico fonds incl. liquide middelen	4.5.1	1.363.908	1.386.739
Beleggingen voor risico deelnemers	4.5.1	9.668	6.322
Herverzekerd deel technische voorzieningen	4.5.2	6.504	7.487
Overige activa	4.5.3	1.862	1.703
Totaal activa		1.381.942	1.402.251
Passiva:			
Reserves (inclusief stichtingskapitaal van 45 euro)	**	264.203	220.833
Technische voorzieningen voor risico fonds	4.5.4 ***	1.105.545	1.172.430
Technische voorzieningen voor risico deelnemers	4.5.4	9.668	6.322
Overige passiva	4.5.5	2.526	2.666
Totaal passiva	****	1.381.942	1.402.251
Pensioenvermogen	-	1.379.416	1.399.585
Dekkingsgraad (= pensioenvermogen / technische voorzieningen)	4.6	123,7%	118,7%
* Mutatie liquide middelen volgens het kasstroomoverzicht	4.3	-13.974	-26.054
** Mutatie reserves is het saldo van baten en lasten	4.2	43.370	26.104
Een alternatief verloop staat in de actuariële analyse	3.5	43.370	26.104
*** Van de technische voorzieningen is herverzekerd	4.5.2	6.504	7.487
**** Niet in de balans opgenomen verplichtingen	4.5.6	11.426	13.221

4.2 Staat van baten en lasten

4.2 Staat van baten en lasten	toelichting	2017	2016
	(x € 1.000)		
Baten (+):			
Premiebijdragen voor risico fonds	4.5.7	572	625
Premiebijdragen voor risico deelnemers	4.5.7	2.869	2.855
Netto beleggingsresultaat voor risico fonds	4.5.1	42.794	97.656
Netto beleggingsresultaat voor risico deelnemers		539	640
Overige baten	4.5.8	128	323
Totaal baten		46.902	102.099
Lasten (-):			
Dotaties (-) en vrijval (+) technische voorzieningen voor risico fonds:			
◦ Dotatie voor risicopremies en pensioenopbouw		-728	-605
◦ Dotatie voor toeslagen (indexatie)		-14.345	-533
◦ Vrijval voor pensioenuitkeringen		64.168	66.196
◦ Vrijval voor uitvoeringskosten		2.111	2.254
◦ Dotatie voor rentetoevoeging in verband met rekenrente		488	-1.235
◦ Wijziging DNB-rentetermijnstructuur		9.280	-68.715
◦ Wijziging door waardeoverdrachten		288	227
◦ Wijziging sterftegrondslagen		-	-1.649
◦ Wijziging door kanssystemen en overige mutaties		5.623	-764
Wijziging technische voorzieningen voor risico fonds	4.5.4	66.885	-4.824
Wijziging technische voorzieningen voor risico deelnemers		-3.346	-3.149
Pensioenuitkeringen	4.5.9	-64.303	-66.268
Saldo herverzekeringen	4.5.2	-466	674
Saldo waardeoverdrachten	4.5.10	-191	-176
Uitvoeringskosten pensioenen	4.5.11	-2.111	-2.252
Totaal lasten		-3.532	-75.994
Saldo van baten en lasten*		43.370	26.104

* Het positieve saldo van baten en lasten 2017 is ten gunste gebracht van de reserves van het pensioenfonds.

4.3 Kasstroomoverzicht

4.3 Kasstroomoverzicht	2017	2016
<i>(x € 1.000)</i>		
Liquide middelen* per 1 januari	22.955	49.009
Kasstroom uit pensioenactiviteiten:		
Ontvangen premies van werkgevers en werknemers	3.469	4.370
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	156	43
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	666	730
Betaalde pensioenuitkeringen	-64.217	-66.189
Betaald in verband met overdracht van rechten	-347	-219
Betaalde premies herverzekering	-151	-24
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-2.537	-2.286
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-62.961	-63.576
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten:		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	14.333	138.923
Aankopen beleggingen	-36.622	-152.653
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	72.901	52.619
Betaalde vermogensbeheerkosten eigen organisatie	-1.625	-1.367
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	48.987	37.522
Totaal mutaties liquide middelen	-13.974	-26.054
Liquide middelen* per 31 december	8.981	22.955

* Liquide middelen bestaan uit: bankrekeningen, terugvorderbare Nederlandse dividendbelasting en overlopende beleggingstransacties, die binnen een maand worden afgehandeld.

4.4 Toelichting behorende tot de jaarrekening

4.4.1. Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek (hierna: **BW**) en met inachtneming van de *Richtlijnen voor de jaarverslaggeving* (hierna: **RJ**). Het bestuur heeft op 5 juni 2018 de jaarrekening vastgesteld.

4.4.2. Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling

(a) Algemeen, schattingswijzigingen en presentatiewijzigingen

Alle bedragen zijn vermeld in euro's. Bedragen zijn afgerond, waardoor een totaalstelling van afgeronde bedragen miniem kan afwijken. Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

(b) Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

(c) Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Hierdoor kan sprake zijn van een post *nog af te wikkelen transacties*, die wordt verantwoord onder de liquide middelen.

(d) Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op

deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

(e) Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. De schattingen en veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

(f) Waardeveranderingen beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsresultaten in de rekening van baten en lasten opgenomen.

(g) Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Het pensioenfonds heeft in directe zin alleen te maken met de Amerikaanse dollar, omdat andere valuta binnen beleggingsfondsen worden omgerekend. De koers op 31 december 2017 was EUR/USD 1,20 (31 december 2016: EUR/USD 1,05).

(h) Beleggingen

Beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Per beleggingscategorie is dit als volgt:

- Aandelen en beursgenoteerde fondsen zijn gewaardeerd tegen de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen de marktwaarde, zoals de beheerder die heeft afgegeven.
- Beleggingen in vastgoedfondsen zijn gewaardeerd tegen de beurskoers of – als die er niet is – tegen het evenredige deel van de nettovermogenswaarde van het vastgoedfonds waartoe het pensioenfonds gerechtigd is, zoals de beheerder die heeft afgegeven.
- Belangen in alternatieve beleggingen zijn gewaardeerd tegen geschatte marktwaarde, zoals de beheerder die heeft afgegeven. Deze wordt bepaald op basis van internationale richtlijnen van de sector, waaronder die van de European Private Equity & Venture Capital Association (hierna: **EVCA**).
- Obligaties zijn gewaardeerd tegen de beurskoers per balansdatum, onder toevoeging van de lopende rente. Niet-beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen de marktwaarde, zoals de beheerder die heeft afgegeven.
- Derivaten worden gewaardeerd tegen de relevante marktnotering of – als die er niet is – met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.
- Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

i) Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen die voor risico fonds worden aangehouden.

(j) Herverzekeringen

Herverzeeringscontracten worden opgenomen voor de actuariel bepaalde contante waarde van de herverzekerde aanspraken, berekend volgens de grondslagen van de technische voorzieningen, exclusief de opslag voor excasso- en administratiekosten.

(k) Overige activa

Overige activa bestaat uit de materiële vaste activa van het pensioenfonds, vorderingen en overlopende posten (behalve terugvorderbare Nederlandse dividendbelasting en beleggingstransacties die binnen een maand zijn afgehandeld). De eerste waardering van vorderingen en overlopende activa is tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen. Materiële vaste activa worden gewaardeerd onder aftrek van de lineaire afschrijving.

(l) Technische voorzieningen voor risico fonds (pensioenvoorzieningen)

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van de toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (indexatie)toezeggingen.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van prudente grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen:

- De contante waarde wordt berekend op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur van 31 december 2017.
- De grondslagen die het pensioenfonds hanteert bij de berekening van de premies en de technische voorzieningen zijn in verband met de stijging van de levensverwachting in 2016 aangepast. Voor de sterftecijfers wordt de Prognosetafel AG 2016 van het Actuarieel Genootschap gehanteerd, waarbij rekening is gehouden met de ervaringssterfte van het pensioenfonds.
- Er wordt een onbepaald partnersysteem gehanteerd; voor iedere deelnemer wordt het partnerpensioen verzekerd, ongeacht de vraag of er daadwerkelijk een partner is (na pensioenleeftijd geldt een bepaald partnersysteem).
- Voor de berekening van het partnerpensioen wordt uitgegaan van een vast leeftijdsverschil: de partner van de man is drie jaar jonger en die van de vrouw is drie jaar ouder.
- Een voorziening voor uitvoeringskosten ter dekking van (toekomstige) administratie- en excassokosten maakt deel uit van de technische voorzieningen.

(m) Technische voorzieningen voor risico deelnemers

De waardering van de technische voorzieningen voor risico deelnemers wordt bepaald door de tegenover deze voorziening aangehouden beleggingen.

(n) Overige passiva

Overige passiva bestaat uit schulden en overlopende posten (behalve beleggingstransacties die binnen een maand zijn afgehandeld). De eerste waardering van schulden en overlopende passiva is tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs.

(o) Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit beleggingsactiviteiten en pensioenuitvoeringsactiviteiten.

De liquide middelen bestaan uit bankrekeningen, cash funds, terugvorderbare Nederlandse dividendbelasting en overlopende beleggingstransacties die binnen een maand zullen worden afgehandeld.

4.5 Toelichting op balans en staat van baten en lasten

4.5.1a Beleggingen voor risico fonds	2017	2016	Mutaties *	Resultaat	Rendement 2017		
					Behaald	Benchmark	Outperf.
(x €1.000)							
Aandelen Europa	90.660	78.287	421	11.952	15,3%	10,2%	5,1%
Aandelen Verenigde Staten	141.212	131.056	333	9.824	7,6%	6,4%	1,2%
Aandelen opkomende markten	71.527	62.490	-74	9.111	14,6%	20,6%	-6,0%
Aandelen	303.400	271.833	680	30.887	11,4%	11,1%	0,3%
Indirect vastgoed	176.213	168.468	-8.365	16.110	9,8%	8,3%	1,5%
Private equity	65.013	87.719	-18.160	-4.546	-5,3%	6,2%	-11,5%
Hedge funds	44	43	-3	4			
Alternatieve beleggingen	65.057	87.762	-18.163	-4.542	-5,3%	6,2%	-11,5%
Credits	235.646	224.069	0	11.577	5,2%	3,2%	2,0%
Microfinance	221	356	-189	54			
Credits	235.867	224.425	-189	11.631	5,2%	3,2%	2,0%
Returnportefeuille	780.537	752.488	-26.037	54.086	7,3%	7,4%	-0,1%
Staatsobligaties	574.390	611.296	-27.743	-9.164	-1,5%	-1,5%	0,0%
Liquide middelen	8.981	22.955	-13.471	-503			
Risicomanagementportefeuille**	583.371	634.251	-41.214	-9.667	-1,5%	-1,5%	0,0%
Uitvoeringskosten beleggingen pensioenfonds			1.625	-1.625			
Beleggingen incl. liquide middelen	1.363.908	1.386.739	-65.626	42.794	3,3%	3,4%	-0,1%

* Mutaties = aankopen + gefactureerde kosten - verkopen - inkomsten (zoals dividend)

** Inclusief liquide middelen

De waarde van de beleggingen voor risico fonds inclusief liquide middelen bedraagt eind 2017 € 1.364 miljoen (2016: € 1.387 miljoen). Er is een positief netto beleggingsresultaat behaald van € 43 miljoen (2016: € 98 miljoen), hetgeen een totaalrendement van 3,3% betekent. Er zijn in 2016 en 2017 geen effecten uitgeleend (securities lending). Daarnaast wordt door het pensioenfonds niet belegd in de aangesloten premiebijdragende ondernemingen.

Voor de aansturing zijn de beleggingen verdeeld in twee portefeuilles. De returnportefeuille heeft als doel een rendement te halen boven de door het bestuur vastgestelde strategische benchmark. De risicomanagementportefeuille heeft als doel om het renterisico van de pensioenverplichtingen te matchen met de beleggingen. Daarnaast worden in deze portefeuille alle overige beleggingen opgenomen die als doel hebben de strategische risico's van het pensioenfonds te verlagen.

Returnportefeuille

De waarde van de returnportefeuille is € 781 miljoen. Er is een positief resultaat behaald van € 54 miljoen (7,3%), wat met name te danken is aan aandelen (€ 31 miljoen) en indirect vastgoed (€ 16 miljoen). De categorie private equity behaalde een resultaat van - € 5 miljoen, deels door negatieve valutaresultaten. De categorie *hedge funds* is in 2013 afgebouwd; resterend zijn enkele vorderingen uit illiquide posities.

Risicomanagementportefeuille

De waarde van de risicomanagementportefeuille is eind 2017 € 583 miljoen. De portefeuille bestaat grotendeels uit eurostaatsobligaties. Het resultaat op staatsobligaties bedraagt - € 9 miljoen of - 1,5% in 2017, vooral door de gestegen marktrente. Tabel 4.6h toont de landen met de grootste beleggingen.

Liquide middelen

De post *liquide middelen* betreft bankrekeningen, cash funds, terugvorderbare Nederlandse dividendbelasting en overlopende beleggingstransacties die binnen een maand zullen worden afgehandeld. In de aansturing vallen de *liquide middelen* onder de risicomanagementportefeuille. Liquiditeiten, die externe vermogensbeheerders aanhouden, maken onderdeel uit van de betreffende beleggingscategorie. Het resultaat op liquide middelen betreft met name negatieve valutaresultaten op USD posities.

Verloop

In onderstaande tabellen staat het verloop van de beleggingen voor risico fonds nader uitgesplitst. De kolom *Mutaties* in de vorige tabel is uitgesplitst in: aankopen, verkopen en directe opbrengsten. De kolom *Resultaat* in de vorige tabel van € 45 miljoen (2016: € 99 miljoen) (exclusief *liquide middelen* en *uitvoeringskosten beleggingen pensioenfonds*) is uitgesplitst in: directe opbrengsten (dividend en rente) en indirecte opbrengsten.

4.5.1b Verloop 2017	Stand 2016	Aankopen 2017	Verkopen 2017	Indirecte opbr. 2017	Stand 2017	Directe opbr. 2017
(x € 1.000)						
Aandelen	271.833	16	-	31.551	303.400	-665
Indirect vastgoed	168.468	32.574	-31	-24.798	176.213	40.909
Alternatieve beleggingen	87.762	1.014	-2	-23.717	65.057	19.175
Credits	224.425	-	-189	11.631	235.867	-
Staatsobligaties	611.296	-	-13.900	-23.006	574.390	13.841
Beleggingen excl. liquide middelen	1.363.784	33.605	-14.122	-28.339	1.354.928	73.260

4.5.1b Verloop 2016	Stand 2015	Aankopen 2016	Verkopen 2016	Indirecte opbr. 2016	Stand 2016	Directe opbr. 2016
(x € 1.000)						
Aandelen	252.180	100.361	-99.238	18.530	271.833	1.716
Indirect vastgoed	136.355	24.926	-18	7.205	168.468	9.263
Alternatieve beleggingen	109.742	3.356	-15	-25.321	87.762	28.619
Credits	217.298	4.000	-8.025	11.152	224.425	166
Staatsobligaties	591.486	17.155	-31.535	34.190	611.296	13.824
Beleggingen excl. liquide middelen	1.307.061	149.798	-138.831	45.756	1.363.784	53.588

Waarderingsmethoden

Zoals vermeld in paragraaf 4.4 *Grondslagen* worden de beleggingen gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. De beleggingen kunnen daarbij worden ingedeeld naar drie waarderingsniveaus:

Niveau 1: Direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Niveau 2: Waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Niveau 3: Waarderingsmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

4.5.1c Waardering	2017				2016			
	Totaal	niveau 1	niveau 2	niveau 3	Totaal	niveau 1	niveau 2	niveau 3
(x € 1.000)								
Aandelen	303.400	303.400	-	-	271.833	271.833	-	-
Indirect vastgoed	176.213	-	-	176.213	168.468	-	-	168.468
Alternatieve beleggingen	65.057	-	-	65.057	87.762	-	-	87.762
Credits	235.867	235.646	221	-	224.425	224.069	356	-
Staatsobligaties	574.390	574.390	-	-	611.296	611.296	-	-
Beleggingen excl. liq. middelen	1.354.928	1.113.436	221	241.270	1.363.784	1.107.198	356	256.230

Voor de meerderheid van de beleggingen is sprake van objectieve marktnoteringen. Bepaalde beleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingmodellen en -technieken:

- In geval van *indirect vastgoed* en *alternatieve beleggingen* wordt de waarde overgenomen van de al dan niet gecontroleerde rapportages van de vermogensbeheerders.
- Voor overige niet-beursgenoteerde financiële instrumenten wordt voor de discontering de rentetermijnstructuur voor risicovrije staatsobligaties verhoogd met een kredietopslag ter bepaling van de reële waarde.

4.5.1d Beleggingen voor risico deelnemers	2017	2016
(x € 1.000)		
Stand per 1 januari	6.322	3.173
Mutaties:		
Storting netto spaarpremie voor risico deelnemers (incl. waardeoverdrachten)	3.018	2.855
Netto beleggingsresultaat voor risico deelnemers	539	640
Uitkeringen, onttrekkingen en overig	-211	-346
Stand per 31 december	9.668	6.322

Beleggingen voor risico deelnemers bestaan uit de beleggingen aangehouden in de IDC-regeling.

4.5.2 Herverzekeringen	2017	2016
(x € 1.000)		
Balans (zowel aan activa- als passivazijde):		
Herverzekerd deel technische voorzieningen per 1 januari	7.487	7.518
Herverzekerd deel technische voorzieningen per 31 december	6.504	7.487
Baten (+) en lasten (-):		
Mutatie herverzekerd deel technische voorzieningen	-983	-32
Ontvangen uitkeringen herverzekering	667	730
Betaalde premie overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico	-150	-24
Saldo herverzekeringen	-466	674

In het verleden zijn door (rechts)voorgangers van Koninklijke P&O Nedlloyd N.V. pensioenaanspraken ondergebracht bij levensverzekeringsmaatschappijen. Deze pensioenaanspraken zijn niet aan het pensioenfonds overgedragen en staan derhalve als een bezit op de balans van het pensioenfonds. Dit betreft in feite een herverzekerd deel van de technische voorzieningen.

Ter dekking van risico's met betrekking tot overlijden en arbeidsongeschiktheid van de actieve deelnemers (of deelnemers die direct na actieve dienst in de Werkloosheidswet komen) aan de IDC-regeling is in juli 2017 een contract gesloten bij ElipsLife AG, met een looptijd tot en met december 2020.

4.5.3 Overige activa	2017	2016
	<i>(x € 1.000)</i>	
Inventaris	213	2
Te vorderen premies werkgevers	2	31
Overige vorderingen	1	23
Overlopende activa	1.646	1.646
Totaal overige activa	1.862	1.703

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van minder dan één jaar.

4.5.4a Technische voorzieningen voor risico fonds	2017	2016
	<i>(x € 1.000)</i>	
Stand technische voorzieningen per 1 januari	1.172.430	1.167.606
Mutaties:		
Dotatie voor risicopremies en pensioenopbouw	728	605
Dotatie voor toeslagen (indexatie)	14.345	533
Vrijval voor pensioenuitkeringen	-64.168	-66.196
Vrijval voor uitvoeringskosten	-2.111	-2.254
Dotatie voor rentetoevoeging in verband met rekenrente	-488	1.235
Wijziging DNB-rentetermijnstructuur	-9.280	68.715
Wijziging door waardeoverdrachten	-288	-227
Dotatie voor lang- en kortleven	19.485	19.615
Dotatie voor aanvang partner- en wezenpensioen	11.673	14.994
Vrijval door sterfte	-36.540	-34.264
Wijziging sterftegrondslagen	-	1.649
Overige mutaties	-241	419
Totaal mutaties	-66.885	4.824
Stand technische voorzieningen per 31 december	1.105.545	1.172.430

De technische voorzieningen voor risico fonds zijn in 2017 met € 66 miljoen gedaald naar € 1.106 miljoen. Alle mutaties staan in bovenstaande tabel opgesomd. De belangrijkste worden nader toegelicht:

- Dotatie voor pensioenopbouw: € 0,7 miljoen (2016: € 0,6 miljoen). Dit is het actuarieel berekende effect op de technische voorzieningen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale pensioenrechten en risicopremies. Sinds 2016 zijn hierin alleen nog de risicopremies opgenomen.
- Dotatie voor toeslagverlening € 14,3 miljoen (2016: € 0,5 miljoen). Per 1 januari 2018 is een toeslag van 1,35% verleend (1 januari 2017: 0,05%).

- Onttrekking voor pensioenuitkeringen: - € 64,2 miljoen (2016: - € 66,2 miljoen). De verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de technische voorzieningen. De afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenuitkeringen in de verslagperiode.
- Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten: - € 2,1 miljoen (2016: - € 2,3 miljoen). Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening uitvoeringskosten als onderdeel van de technische voorzieningen. De € 2,1 miljoen die vrijkomt uit de voorziening is ten behoeve van de financiering van de kosten in de verslagperiode.
- Dotatie voor rentetoevoeging: - € 0,5 miljoen (2016: € 1,2 miljoen). De pensioenverplichtingen per 1 januari 2017 zijn opgerent met de benodigde interest op basis van -0,217% éénjaars rente (2016: -0,06%). De dotatie is inclusief de oprenting van de voorziening uitvoeringskosten met € 1,9 miljoen (2016: € 1,9 miljoen).
- Dotatie voor wijziging marktrente: - € 9,3 miljoen (2016: € 68,7 miljoen). Door de gestegen marktrente worden de technische voorzieningen eind 2017 € 9,3 miljoen verlaagd. De rentetermijnstructuur komt overeen met een constante rekenrente van 1,3% (2016: 1,1%).
- De andere posten zijn tezamen - € 5,8 miljoen (2016: € 0,7 miljoen) en betreffen met name dotaties en vrijval vanwege waardeoverdrachten en kanssystemen (sterfte en arbeidsongeschiktheid).

In onderstaande tabellen zijn de technische voorzieningen voor risico fonds ingedeeld naar categorieën van deelnemers en componenten.

4.5.4b Voorziening risico fonds naar deelnemers	2017	in %	2016	in %
(x € 1.000)				
Actieve deelnemers	44.886	4%	52.317	4%
Slapers	316.627	29%	329.177	28%
Gepensioneerden	744.032	67%	790.937	67%
Bruto technische voorzieningen	1.105.545	100%	1.172.430	100%

4.5.4c Voorziening risico fonds naar component	2017	2016
(x € 1.000)		
Technische voorziening (excl. uitvoeringskosten)	1.071.173	1.137.882
Voorziening uitvoeringskosten	34.372	34.548
Bruto technische voorzieningen	1.105.545	1.172.430

In de volgende tabel is het verloop van de technische voorzieningen voor risico deelnemers opgenomen:

4.5.4d Technische voorzieningen voor risico deelnemers	2017	2016
	(x € 1.000)	
Stand technische voorzieningen per 1 januari	6.322	3.173
Mutaties:		
Mutatie technische voorzieningen voor risico deelnemers	3.346	3.149
Stand technische voorzieningen per 31 december	9.668	6.322

Actuariële uitgangspunten - sterftegrondslagen

De grondslagen die het pensioenfonds hanteert bij de berekening van de premies en de technische voorzieningen zijn in verband met de stijging van de levensverwachting eind 2016 aangepast. Voor de sterftecijfers wordt sindsdien de Prognosetafel AG 2016 van het Actuarieel Genootschap toegepast, waarbij rekening is gehouden met de ervaringssterfte van het pensioenfonds. Toepassing van deze prognosetafels en de fondsspecifieke ervaringssterfte leidde tot een verzwaring van de technische voorzieningen met € 1,6 miljoen in 2016. Het effect van wijzigingen in actuariële uitgangspunten wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de uitgangspunten worden herzien.

4.5.4e Voorziening uitvoeringskosten	2017	2016
	(x € 1.000)	
Stand 1 januari	34.548	34.846
Dotatie kosten IDC	70	74
Dotatie rendement	1.865	1.882
Onttrekking werkelijke uitvoeringskosten	-2.111	-2.254
Stand 31 december	34.372	34.548

Korte beschrijving van de pensioenregeling

Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de pensioenregeling als een premie-overeenkomst.

Pensioenregeling IDC 2015

Voor de werknemers van Maersk Line Netherlands B.V., Maersk Ship Management B.V., Star Container Services B.V., Svitzer Amsterdam B.V., Ardent Maritime Netherlands B.V. en Port Towage Amsterdam B.V. is per 1 januari 2015 tussen werkgevers en werknemers een individuele beschikbare premieregeling overeengekomen, waarbij het pensioenfonds is geselecteerd als uitvoerder. In de regeling worden de premiebijdragen belegd in een op maat gemaakte life cycle mix. Deze beleggingsmix sluit aan op het risicoprofiel van het pensioenfonds waarbij een hoger verwacht rendement geldt doordat ook na pensioendatum kan worden doorbelegd. Deelnemers kunnen ook tussentijds pensioen inkopen bij het pensioenfonds en zijn derhalve niet meer afhankelijk van één conversiemoment. Na inkoop in het pensioenfonds blijft er uitzicht op indexatie van de ingekochte pensioenrechten. Sinds 1 januari 2016 nemen ook de werknemers van het pensioenfonds deel aan deze pensioenregeling.

In paragraaf 5.6 is hiervan een samenvatting opgenomen.

Toeslagbeleid

De (voorwaardelijke) toeslag op de pensioenaanspraken wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het pensioenfonds. De ambitie is om jaarlijks de pensioenaanspraken aan te passen aan de prijsindex. Er is geen recht op toekomstige toeslagen. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst zal worden geïndexeerd. Het pensioenfonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen. Toeslag wordt uit overrendementen gefinancierd.

Vanaf 1 januari 2015 is als onderdeel van het nFTK een nieuw toeslagregime van toepassing. Er is geen toeslag mogelijk bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110%. Bij het vaststellen van de hoogte van de toeslag wordt rekening gehouden met de eis van toekomstbestendigheid.

De hoogte van de (maximaal) te verlenen toeslag wordt in drie stappen bepaald:

1. Het voor toeslagverlening beschikbare vermogen wordt berekend.
2. Op basis van dit beschikbare vermogen wordt de hoogte van de toekomstbestendige toeslagverlening bepaald.
3. Indien er sprake is van een maatstaf voor toeslagverlening die varieert over de tijd (bijvoorbeeld looninflatie of prijsinflatie) wordt de hoogte van de toekomstbestendige toeslagverlening uitgedrukt als percentage van de maatstaf, waarna de maximaal te verlenen toeslag wordt bepaald door het berekende percentage toe te passen op de feitelijk gerealiseerde maatstaf.

Omdat de beleidsdekkingsgraad ten behoeve van de toeslagverlening⁷ per 30 september 2017 120,7% was, de toekomstbestendige toeslagverlening berekend werd op 1,8%, de feitelijke gerealiseerde prijsinflatie over de periode september 2016 tot september 2017 1,5% was en de groeivoet van de prijsinflatie 2,0% bedraagt, kon de toeslagverlening per 1 januari 2018 vastgesteld worden op $(1,8\%/2,0\%) \times 1,5\% = 1,35\%$. Deze verhoging geldt niet voor het opgebouwde pensioenkapitaal bij Robeco in de IDC-regeling.

⁷ De beleidsdekkingsgraad per 30 september 2017 ten behoeve van de toeslagverlening is berekend exclusief het vermogen voor risico deelnemer.

In onderstaande tabel staan de toeslagen van de afgelopen tien jaar.

4.5.4f Inflatie en Indexatie afgelopen 10 jaar					Verleende Indexatie	*	Vershil	Cumulatief
Datum	Periode	CBS-index	Berekening	Uitkomst				
1-1-2009	okt - okt	loonstijging:	122,5 / 119,5 =	2,5%	0,0%	**	-2,5%	-2,5%
1-1-2010	okt - okt	loonstijging:	125,6 / 122,5 =	2,5%	2,0%		-0,5%	-3,0%
1-1-2011	okt - okt	loonstijging:	126,4 / 125,6 =	0,6%	0,0%		-0,6%	-3,6%
1-1-2012	okt - okt	loonstijging:	128,4 / 126,4 =	1,6%	0,0%		-1,6%	-5,2%
1-1-2013	okt - okt	loonstijging:	130,7 / 128,4 =	1,8%	0,0%		-1,8%	-7,0%
1-1-2014	okt - okt	prijsstijging:	115,1 / 113,4 =	1,6%	0,0%		-1,6%	-8,6%
1-1-2015	okt - okt	prijsstijging:	116,3 / 115,1 =	1,1%	0,0%		-1,1%	-9,7%
1-1-2016	okt - okt	prijsstijging:	117,1 / 116,3 =	0,7%	0,35%		-0,35%	-10,05%
1-1-2017	sept - sept	prijsstijging:	100,6 / 100,5 =	0,1%	0,05%	***	-0,05%	-10,10%
1-1-2018	sept - sept	prijsstijging:	102,03 / 100,57 =	1,5%	1,35%	***	-0,15%	-10,25%

* Indexatie wordt berekend over de opgebouwde rechten per 31 december van het voorafgaande jaar.

** In januari 2009 is eenmalig 2,5% van het jaarinkomen van de gepensioneerde uitgekeerd.

*** CPI alle huishoudens (2015 = 100) t.b.v. indexatie pensioen; i.v.m. gebruik definitieve CPI cijfers is in 2016 de basis verlegd van oktober naar september.

4.5.5 Overige passiva	2017	2016
	(x € 1.000)	
Schulden aan deelnemers	389	302
Belastingen en premies sociale verzekeringen	1.316	1.376
Overige schulden en crediteuren premies	439	493
Overlopende passiva	382	495
Totaal overige passiva	2.526	2.665

Schulden aan deelnemers betreffen gereserveerde pensioenen. De post *belastingen* betreft nog af te dragen loonbelasting over de pensioenuitkeringen in december. De post *overlopende passiva* bestaat uit nog te ontvangen facturen van vermogensbeheerders over het vierde kwartaal en andere nog te ontvangen facturen.

4.5.6 Niet in de balans opgenomen verplichtingen	2017	2016
	(x € 1.000)	
Stortingsverplichtingen private equity	10.842	13.048
Huur kantoorruimte	540	78
Lease auto's	44	95
Totaal niet in de balans opgenomen verplichtingen	11.426	13.221

Bij *private equity* is er een resterende stortingsverplichting van € 10,8 miljoen (2016: € 13,0 miljoen) voor in het verleden aangegane verplichtingen tot beleggingen in beleggingsfondsen. Vanwege de aard van deze verplichtingen is er geen exacte looptijd afgesproken.

Het pensioenfonds heeft in 2017 een nieuwe huurovereenkomst afgesloten voor de huur van kantoorruimte voor eigen gebruik die loopt tot en met juni 2022. Ten behoeve van de huurverplichting is een

bankgarantie afgegeven voor € 36.000. De jaarlijkse netto huurprijs bedraagt circa € 120.000. Derhalve bedraagt de totale verplichting voor de resterende looptijd van vierenhalf jaar circa € 540.000.

4.5.7a Premiebijdragen	2017	2016
	<i>(x € 1.000)</i>	
Werkgeversgedeelte voor risico fonds	533	535
Werknemersgedeelte voor risico fonds	39	89
Premiebijdragen voor risico fonds	572	625
Premiebijdragen voor risico deelnemers	2.869	2.855
Totaal premiebijdragen (feitelijke premie)	3.441	3.480

Het werkgeversgedeelte van de premiebijdrage is gebaseerd op de premiestaffels in het pensioenreglement verhoogd met de in de Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) vermelde opslagen. Conform de in artikel 129 van de Pensioenwet beschreven voorwaarden is het niet toegestaan om een lagere premie te ontvangen dan de (gedempte) kostendekkende premie.

4.5.7b Kostendekkende premie	2017	2016
	<i>(x € 1.000)</i>	
Actuariel benodigde koopsom	335	303
Netto spaarpremie voor risico deelnemers	2.869	2.855
Opslag vereist eigen vermogen	54	50
Opslag uitvoeringskosten	70	74
Zuivere kostendekkende premie	3.328	3.282

Bovenstaande tabel toont de kostendekkende premies. Het verschil tussen de gedempte en zuivere kostendekkende premie wordt veroorzaakt door het verschil in rekenrente en solvabiliteitsopslag.

- Sinds 2016 wordt de kostendekkende premie niet langer op basis van een gedempte rentevoet berekend; er wordt alleen een IDC-regeling voor risico deelnemers uitgevoerd.
- Bij de zuivere kostendekkende premie is de solvabiliteitsopslag 16,1% (2016: 16,5%).

4.5.8 Overige baten	2017	2016
	<i>(x € 1.000)</i>	
Diverse baten	128	323
Totaal overige baten	128	323

4.5.9 Pensioenuitkeringen	2017	2016
	(x € 1.000)	
Ouderdomspensioen	-44.153	-46.019
Partnerpensioen	-19.817	-19.842
Wezenpensioen	-45	-45
Invaliditeitspensioen	-174	-179
Afkopen	-32	-62
Eenmalige uitkeringen bij overlijden	-82	-121
Totaal pensioenuitkeringen	-64.303	-66.268

De gevolgen van de uitruil van pensioenaanspraken zijn actuariael neutraal en worden niet via de *staat van baten en lasten* verwerkt. De afkoopgrens wordt jaarlijks wettelijk vastgesteld.

De post *Afkopen* betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 467,89 (2016: € 465,94) per jaar, overeenkomstig artikel 66 van de Pensioenwet.

4.5.10 Saldo waardeoverdrachten	2017	2016
	(x € 1.000)	
Inkomende waardeoverdrachten	156	43
Uitgaande waardeoverdrachten	-347	-219
Totaal saldo waardeoverdrachten	-191	-176

Het *saldo waardeoverdrachten* betreft het saldo van de ontvangst en overdracht van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van nieuwe respectievelijk vertrekkende deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden gestort als premie in de IDC-regeling of aangewend voor de inkoop van pensioenaanspraken. De overdracht van koopsommen gebeurt aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever. In 2017 is per saldo € 0,2 miljoen aan waardeoverdrachten betaald (2016: per saldo € 0,2 miljoen betaald).

4.5.11a Uitvoeringskosten	2017	Pensioen- beheer	Vermogens- beheer	2016	Pensioen- beheer	Vermogens- beheer
(x € 1.000)						
Personeelskosten	1.364	562	802	1.380	623	757
Huisvestingskosten	297	149	149	222	111	111
Advieskosten	523	56	467	421	135	286
Accountantskosten	68	34	34	54	27	27
Automatiseringskosten	117	58	58	128	64	64
Communicatiekosten	159	159	-	247	247	-
Kosten organen pensioenfonds	361	361	-	350	350	-
Kosten uitbesteding pensioenadministratie	607	607	-	557	557	-
Overige algemene kosten	240	125	115	260	138	122
Uitvoeringskosten pensioenfondsonderzoek	3.736			3.619		
<i>waarvan Pensioenbeheer</i>		2.111			2.252	
<i>waarvan Vermogensbeheer</i>			1.625			1.367
Bewaarloon gefactureerd			157			178
Vermogensbeheerkosten gefactureerd			1.030			1.194
Vermogensbeheerkosten tlv belegd vermogen			6.576			6.880
Vermogensbeheerkosten			9.387			9.619
Transactiekosten beleggingen			333			215
Totaal			11.831			12.086

De uitvoeringskosten van de uitvoeringsorganisatie zijn € 3,7 miljoen (2016: € 3,6 miljoen), waarvan € 1,6 miljoen (2016: € 1,4 miljoen) is toegerekend aan vermogensbeheer; deze kosten zijn ten laste gebracht van het rendement (in tabel 4.5.1a). Er zijn binnen de uitvoeringskosten geen kosten opgenomen van externe vermogensbeheerders. Voor zover zij kosten per factuur in rekening hebben gebracht, zijn deze rechtstreeks ten laste geboekt van het resultaat op hun beleggingen, zodat er een consistent beeld is met de vermogensbeheerders die deze kosten rechtstreeks ten laste van het belegd vermogen hebben gebracht.

Bepaalde kostencategorieën die niet eenduidig kunnen worden toegerekend aan ofwel pensioenbeheer ofwel vermogensbeheer worden op 50/50 basis verdeeld.

In paragraaf 3.6 wordt een integraal beeld getoond van alle kosten van vermogensbeheer en worden de kosten uitgedrukt in de kengetallen die de Pensioenwet voorschrijft.

DNB en AFM hebben in 2017 geen toezichtmaatregelen aan het pensioenfonds opgelegd. Er zijn in 2017 geen bestuurlijke boetes of dwangsommen opgelegd.

De honoraria van de externe accountant zijn als volgt⁸:

4.5.11b Honoraria accountant	2017			2016		
	KPMG Accountants N.V.	Overig KPMG netwerk	Totaal	KPMG Accountants N.V.	Overig KPMG netwerk	Totaal
Onderzoek jaarrekening en verslagstaten	69	-	69	54	-	54
Overige controleopdrachten	-	-	-	-	-	-
Fiscale adviesdiensten	-	10	10	-	16	16
Andere niet-controlediensten	-	1	1	-	18	18
Totaal	69	11	80	54	34	88

⁸ De kosten jaarrekening van € 69.000 bestaan naast geraamde kosten 2017 uit aanvullende kosten 2016 voor een bedrag van € 8.000.

Het personeelbestand is in 2017 ongewijzigd gebleven op 7,6 voltijdseenheden.

Verbonden partijen

Het pensioenfonds, de aangesloten werkgevers (zoals die zijn vermeld aan het begin van hoofdstuk 2), de bestuurders en de directeur van het pensioenfonds zijn verbonden partijen. Daarnaast is Capricorn Cleantech Fund N.V. een verbonden partij. Dit betreft een van de private equity beleggingen waarvoor het pensioenfonds een commitment van € 10 miljoen is aangegaan. Het pensioenfonds is hiervan medebestuurder en wordt vertegenwoordigd door zijn directeur.

De vergoeding van het bestuur van het pensioenfonds is per 1 januari 2017 verhoogd. De bestuurders van het pensioenfonds ontvingen een vaste vergoeding van gemiddeld € 29.000 bruto per jaar (2016: € 26.500). De voorzitter van het bestuur ontving in 2017 een vergoeding van € 37.988 (2016: € 30.000), leden van het dagelijks bestuur € 31.656 (2016: € 27.500) en de overige bestuursleden € 25.325 (2016: € 25.000).

De leden van het verantwoordingsorgaan ontvangen een vergoeding van € 3.750 per jaar (2016: € 3.750) (de voorzitter en secretaris ontvangen € 4.500 per jaar (2016: € 4.500)).

De leden van de visitatiecommissie ontvingen elk een honorarium van € 12.100 per jaar (2016: € 12.100). De vergoeding voor de externe beleggingsdeskundigen bedroeg € 30.855 (2016: € 16.728). In totaal is in het verslagjaar aan vacatiegelden en honoraria een bedrag betaald van € 310.000 (2016: € 272.000).

Het pensioenfonds heeft een bezoldigd directeur. Op grond van artikel 383 lid 2 Boek 2 BW blijft vermelding van zijn bezoldiging achterwege.

Er zijn geen leningen verstrekt aan of vorderingen op (voormalige) bestuurders. Een aantal bestuursleden en de directeur van het pensioenfonds nemen deel in de pensioenregeling van het pensioenfonds op basis van de in het pensioenreglement vermelde voorwaarden.

4.6 Risicobeheersing

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds is het solvabiliteitsrisico: het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele indexatie van opgebouwde pensioenrechten en het risico dat het pensioenfonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken moet verlagen.

De dekkingsgraad is het kengetal dat de solvabiliteit weergeeft. De dekkingsgraad wordt berekend als het pensioenvermogen (= stichtingskapitaal, reserves en technische voorzieningen voor risico fonds en deelnemers) gedeeld door de technische voorzieningen (= pensioenverplichtingen). De dekkingsgraad is in 2017 met 5,0%-punt gestegen naar 123,7%. De *minimaal vereiste dekkingsgraad* bedraagt 104,0%; er is derhalve aan het einde van het jaar 2017 geen sprake meer van onderdekking.

In de onderstaande tabel staat de samenstelling van de onderliggende mutaties weergegeven. De belangrijkste oorzaak van de stijging van de dekkingsgraad is evenals voorgaand jaar het positieve beleggingsresultaat. Bij de door DNB gehanteerde disconteringsrente wordt de zogenoemde *ultimate forward rate* toegepast. Op basis van de werkelijke marktrente zou de dekkingsgraad eind 2017 122,7% (2016: 116,8%) bedragen.

4.6a Dekkingsgraad verloop	2017	2016
Stand per 1 januari	118,7%	116,6%
Mutaties:		
Beleggingsresultaat	3,6%	8,3%
Toeslag (indexatie)	-1,5%	-0,1%
Pensioenuitkeringen	1,2%	1,5%
Benodigde interest ivm rekenrente	0,1%	-0,1%
Wijziging DNB-rentetermijnstructuur	1,0%	-7,4%
Wijziging sterftegrondslagen	0,0%	-0,2%
Overige mutaties	0,6%	0,1%
Totaal mutaties:	5,0%	2,1%
Stand per 31 december	123,7%	118,7%

Om tegenslagen op te vangen, dient het pensioenfonds buffers aan te houden. Volgens de normen van DNB bedraagt het vereist pensioenvermogen € 1.288 miljoen (2016: € 1.367 miljoen), hetgeen overeenkomt met een *vereiste dekkingsgraad* van 115,5% (2016: 116,0%). Omdat de *beleidsdekkingsgraad* aan het einde van het jaar 122,3% (2016: 114,5%) bedraagt en hoger is dan de vereiste dekkingsgraad, is (sinds het eerste kwartaal 2017) niet langer sprake van een reservetekort. In de volgende tabel staat de berekening van het vereist pensioenvermogen vermeld en de reserve.

4.6b Vereist pensioenvermogen	2017	2016	Toelichting
(x € 1.000)			
Technische voorzieningen	1.115.213	1.178.752	
Vereiste buffers:			
S1 Renterisico	-	-	
S2 Risico zakelijke waarden	132.086	141.872	
S3 Valutarisico	51.101	51.606	
S4 Grondstoffenrisico	-	-	
S5 Kredietrisico	49.270	59.194	
S6 Verzekeringstechnisch risico	24.748	26.297	
S7 Liquiditeitsrisico	nvt	nvt	
S8 Concentratierisico	nvt	nvt	
S9 Operationeel risico	nvt	nvt	
S10 Actief beheer	7.263	12.700	
Diversificatie-effect	-92.251	-103.134	= Totaal vereiste buffers - optelling S1 tm S10
Totaal vereiste buffer risico fonds	172.217	188.536	= $\sqrt{S1^2 + S2^2 + S1 \times S2 + S3^2 + S4^2 + S5^2 + S6^2}$
Totaal vereiste buffer risico deelnemer	97	63	= 1% van beleggingen risico deelnemer
Vereist pensioenvermogen	1.287.527	1.367.351	conform Pensioenwet, artikel 132
Aanwezig pensioenvermogen	1.379.416	1.399.585	= Totaal activa - Overige passiva
Aanwezig -/- vereist **	91.890	32.234	
VEV-dekkingsgraad	115,5%	116,0%	
* Het diversificatie-effect is het verschil tussen de uitkomst van de S-formule (= Totaal vereiste buffers) en de optelling van S1 tm S10.			
** De beleidsdekkingsgraad van 122,3% is hoger dan de vereiste dekkingsgraad.			

Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds de standaardmethode toe. Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtsituatie. In die situatie is het eigen vermogen van het pensioenfonds zodanig vastgesteld dat met de wettelijk vastgestelde zekerheidsmaat van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen één jaar over minder middelen beschikt dan de hoogte van de technische voorzieningen.

De verschillen tussen de vereiste buffers op 31 december 2017 ten opzichte van 31 december 2016 vloeien voort uit de waardering en samenstelling van de beleggingen.

Het bestuur beschikt over de volgende beleidsinstrumenten om het solvabiliteitsrisico te beheersen:

- Beleggingsbeleid: zie paragraaf 4.5.1
- Premiebeleid: zie paragraaf 4.5.7
- Herverzekeringsbeleid: zie [S6] Actuariële risico's
- Toeslagbeleid: zie paragraaf 4.5.4

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies en de haalbaarheidstoets. Een ALM-studie is een analyse van de samenhang tussen de pensioenverplichtingen en verschillende beleggingsstrategieën in diverse economische scenario's. In een haalbaarheidstoets wordt het huidige beleid van het pensioenfonds aan de hand van diverse economische scenario's geanalyseerd en worden diverse stresstests uitgevoerd. De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsplan als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid.

[S1] Renterisico

Het renterisico is het risico dat, als gevolg van veranderingen in de marktrente, de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en van de technische voorzieningen niet in dezelfde mate wijzigen. De strategische renteafdekking van de verplichtingen bedraagt sinds 2013 100%. Per 31 december 2017 bedraagt de effectieve renteafdekking door de obligatieportefeuille 50% (2016: 50%).

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duratie. De duratie is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren. In onderstaande tabel staat de duratie van de vastrentende waarden en van de nominale pensioenverplichtingen voor risico fonds.

4.6c Duratie	Balanswaarde	Duratie	Balanswaarde	Duratie
	2017	2017	2016	2016
(x € 1.000)				
Vastrentende waarden	810.257	9,4 jaar	835.721	9,9 jaar
Totaal beleggingen risico fonds incl. liquide middelen	1.363.909	5,6 jaar	1.386.740	6,0 jaar
Nominale pensioenverplichtingen voor risico fonds	1.105.545	12,2 jaar	1.172.430	12,5 jaar

[S2] Risico zakelijke waarden (prijsrisico)

Het prijsrisico is het risico van waarde wijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde, waarbij waarde wijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat.

Het prijsrisico kan worden gemitigeerd door diversificatie. De diversificatie van de aandelenportefeuille staat in de volgende tabel. Onder de post *aandelen* zijn mede begrepen portefeuilles die uit aandelen en andere beleggingen (zoals liquiditeiten) bestaan, waarvan het doel het beleggen in aandelen is. Er wordt slechts in drie regio's belegd, namelijk de Verenigde Staten, Europa en opkomende markten.

4.6d Aandelen geografisch	2017	in %	2016	in %	Strategische mix
(x € 1.000)					
Verenigde Staten	141.212	46,5%	131.056	48,2%	45,0%
Europa	90.660	29,9%	78.287	28,8%	30,0%
Opkomende markten	71.527	23,6%	62.490	23,0%	25,0%
Totaal Aandelen	303.400	100%	271.833	100%	100%

De diversificatie van vastgoed naar regio en sectoren staat in de volgende tabel:

4.6e Vastgoed	2017	in %	2016	in %	Strategische mix
Eurozone	157.852	89,6%	150.105	89,1%	87,5%
Europa overig	18.361	10,4%	18.363	10,9%	12,5%
Verenigde Staten	-	0,0%	-	0,0%	0,0%
Totaal Vastgoed	176.213	100%	168.468	100%	100%
Winkels	40.441	23,0%	49.024	29,1%	35,0%
Woningen	57.657	32,7%	43.296	25,7%	30,0%
Kantoren	45.005	25,5%	44.139	26,2%	20,0%
Logistiek	33.110	18,8%	32.009	19,0%	15,0%
Totaal Vastgoed	176.213	100%	168.468	100%	100%

[S3] Valutarisico

Het strategische beleid van het pensioenfonds is om alleen de valutaposities bij vastrentende waarden af te dekken. Ultimo 2016 en 2017 zijn geen valutaposities afgedekt. De totale valutablootstelling bedraagt € 317 miljoen (2016: € 316 miljoen). Het totaalbedrag dat buiten de euro wordt belegd en dat derhalve niet is afgedekt, bedraagt eind 2017 circa 23% (2016: 23%) van de beleggingsportefeuille. De beleggingen in vreemde valuta kunnen als volgt worden gespecificeerd:

4.6f Valutablootstelling	EUR	USD	GBP	Overig Europa	Opkomende markten	Totaal
(x € 1.000)						
Aandelen	49.668	141.506	24.213	16.486	71.527	303.400
Vastgoed	157.871	-	4.626	13.716	-	176.213
Alternatieven	20.501	44.556	-	-	-	65.057
Vastrentend	810.257	-	-	-	-	810.257
Liquide middelen	8.286	694	-	-	-	8.981
Totaal 2017	1.046.584	186.756	28.839	30.202	71.527	1.363.908
2017 als % van het totaal	76,7%	13,7%	2,1%	2,2%	5,2%	100,0%
2016 als % van het totaal	77,2%	14,2%	2,1%	2,1%	4,5%	100,0%
Totaal 2016	1.070.311	196.582	28.553	28.803	62.490	1.386.739

[S4] Grondstoffenrisico

Grondstoffenrisico is het risico op waardedalingen van beleggingen in grondstoffen (commodities). Er zijn geen beleggingen in grondstoffen in 2016 en 2017.

[S5] Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee *over the counter*-derivatenposities worden aangegaan en herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt. De volgende beheersmaatregelen zijn hierbij van toepassing:

- Er wordt alleen belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert.
- Er worden alleen transacties aangegaan met tegenpartijen van goede naam en faam.
- Er zijn limieten gesteld aan tegenpartijen op totaalniveau.
- Er wordt onderpand verlangd bij swaptions.

De kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille staat in onderstaande tabel. Onder *geen rating* vallen financiële instrumenten waar door kredietbeoordelaars geen waardering (rating) aan is gegeven.

4.6g Rating	Staats- obligaties	Credits	Micro finance	2017 totaal	2017 in %	2016 in %
(x € 1.000)						
AAA	66,9%	3,2%	-	391.541	48,3%	48,7%
AA	33,1%	12,8%	-	220.401	27,2%	28,5%
A	-	24,4%	-	57.490	7,1%	6,9%
BBB	-	21,0%	-	49.519	6,1%	5,7%
<BBB	-	31,0%	-	73.028	9,0%	8,3%
Geen rating	-	3,0%	100,0%	7.237	0,9%	0,7%
Cash & cash equivalents	0,0%	4,7%	-	11.041	1,4%	1,3%
Portefeuillewaarde x € 1.000	574.390	235.646	221	810.257	100%	100%

Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, in het bijzonder *over the counter*-derivaten zoals swaptions, wordt door het pensioenfonds uitsluitend gewerkt met tegenpartijen waarmee een ISDA/CSA-overeenkomst is afgesloten. Ultimo 2017 staan geen swaption contracten uit (2016: nihil).

Herverzekeringsovereenkomsten van de technische voorzieningen zijn aangegaan met Nederlandse verzekeraars die onder toezicht staan van DNB.

[S6] Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's)

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden en arbeidsongeschiktheid.

Het langlevensrisico – het belangrijkste verzekeringstechnische risico – is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorzieningen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering

van de pensioenverplichting. Het pensioenfonds hanteert bij de waardering van de pensioenverplichtingen per 31 december 2017 de meest recente overlevingstafels: de AG Prognosetafel 2016 waarbij rekening is gehouden met de ervaringssterfte van het pensioenfonds op basis van het ervaringssterftemodel van Sprenkels & Verschuren.

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een partnerpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit. Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht, die periodiek wordt herzien.

[S7] Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn.

Dit risico wordt beheerst door in het beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Het niveau van de uitkeringen overtreft het niveau van de inkomende premies en directe beleggingsopbrengsten (dividend en rente). Er zijn echter voldoende obligaties die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt.

Er wordt een tweetal liquiditeitsratio's gehanteerd: één op een driemaands horizon en één op een vijfjaars horizon. De essentie van beide ratio's is dat de beschikbare liquiditeit wordt afgezet tegen de liquiditeitsbehoefte. De hiervoor genoemde maatstaven worden op kwartaalbasis gemonitord, waarbij als richtlijn geldt dat deze ruim boven de 100% horen te liggen.

- De liquiditeitsratio op driemaands horizon bedraagt eind 2017: 1.927% (2016: 1.926%).
- De liquiditeitsratio op vijfjaars horizon bedraagt eind 2017: 276% (2016: 279%).

[S8] Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Deze posten staan in onderstaande tabel vermeld.

4.6h Grootste tegenpartijen	2017	in %	2016	in %
(x € 1.000)				
Duitsland	194.453	14,3%	204.814	14,8%
Nederland	151.347	11,1%	162.268	11,7%
Frankrijk	46.717	3,4%	52.627	3,8%
Oostenrijk	45.457	3,3%	47.072	3,4%
België	38.927	2,9%	44.428	3,2%

[S9] Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, controles en kwaliteit geautomatiseerde systemen. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

[S10] Actief beheer

Het actief beheer risico (S10) als onderdeel van het vereist eigen vermogen, heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de (deel)portefeuille vastgelegde benchmark.

Specifieke financiële instrumenten

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt tevens gebruik gemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel – berekend inclusief de economische effecten van derivaten – dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

4.7 Bestemming van het resultaat

Het saldo van baten en lasten is toegevoegd aan de reserves.

4.8 Gebeurtenissen na balansdatum

Het bestuur heeft begin 2018, na uitvoerige analyses, moeten vaststellen dat op langere termijn het uitvoeren van de IDC-regeling geen toegevoegde waarde biedt. De aanvankelijk verwachting dat Stichting Nedlloyd Pensioenfonds *het* pensioenfonds voor de in Nederland gevestigde Maersk-ondernemingen zou worden is, gezien het feit dat de afgelopen jaren andere Maersk-ondernemingen niet voor het afsluiten van een uitvoeringsovereenkomst met het pensioenfonds hebben gekozen, niet uitgekomen.

Dit betekent dat aan de actieve deelnemers geen continuïteit geboden kan worden wat betreft de (kostenefficiënte) uitvoering van deze pensioenregeling in het komend decennium. Ook voor de slapers en gepensioneerden biedt toekomstige uitvoering van de pensioenregeling onvoldoende toegevoegde waarde, gezien het geringe aantal deelnemers en de alternatieven voor inkoop pensioen anders dan bij het pensioenfonds, die door nieuwe wetgeving mogelijk zijn geworden.

Het bestuur heeft daarom het (voorgenomen) besluit genomen de uitvoeringsovereenkomsten met de aangesloten werkgevers per 1 januari 2020 niet te verlengen. Dit bestuursbesluit is met de aangesloten werkgevers gedeeld en ter advies aan het verantwoordingsorgaan voorgelegd. Inmiddels is hierover een positief advies van het verantwoordingsorgaan ontvangen.

Rotterdam, 5 juni 2018

Het bestuur van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds

H.J. Machielsen

F. Wittermans

D.E. Sikkens

M. Schenkel

H.F. Meurs

K.H. Knapper

L.F.J. Jansen

5. Overige gegevens

5.1 Actuariële verklaring

Actuariële Verklaring

Opdracht	Door Stichting Nedlloyd Pensioenfonds te Rotterdam is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.
Onafhankelijkheid	Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.
Gegevens	<p>De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.</p> <p>Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.</p>
Afstemming accountant	<p>Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 11 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 550.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.</p> <p>Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.</p>
Werkzaamheden	<p>Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.</p> <p>De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.</p> <p>Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;

- de kostendeekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds, uitgaande van de feitelijke situatie op balansdatum. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Met betrekking tot artikel 135 van de Pensioenwet merk ik daarbij op dat de risicohouding voor de premiereregeling in 2018 wordt vastgelegd nadat een onderzoek naar de risicobereidheid is uitgevoerd.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Purmerend, 5 juni 2018

E.W.J.M. Schokker AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds per 31 december 2017 en van het resultaat over 2017, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds ('de Stichting') te Rotterdam gecontroleerd.

De jaarrekening omvat:

- 1 de balans per 31 december 2017;
- 2 de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht over 2017; en
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

MATERIALITEIT

- Materialiteit van EUR 11 miljoen
- 0,8% van het pensioenvermogen

KERNPUNTEN

- De waardering van beleggingen
- De waardering van technische voorzieningen

GOEDKEUREND OORDEEL

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 11 miljoen (2016: EUR 11 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per jaareinde 2017 (0,8%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de beleidsdekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 550.000 rapporteren aan het bestuur alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beursgenoteerde beleggingen uitbesteed aan BNY Mellon. De pensioenadministratie is uitbesteed aan Aon Hewitt. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beursgenoteerde beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door BNY Mellon en informatie over de technische voorzieningen en pensioenuitkeringen die is verstrekt door Aon Hewitt.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van BNY Mellon en Aon Hewitt, zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE 3402 type II-)rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen. Op basis daarvan evalueren wij de in de ISAE 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2017 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan BNY Mellon en Aon Hewitt.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten van directe beleggingsopbrengsten en uitkeringen hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beursgenoteerde beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie en uitkeringen aan de hand van brondocumentatie van de dienstverlener onderzocht.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beursgenoteerde beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

De waardering van beleggingen

Omschrijving

De beleggingen vormen een significante post op de balans van de Stichting. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Uit noot 4.5.1c bij de toelichting op de jaarrekening blijkt dat voor EUR 1.113 miljoen (82%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op marktnoteringen en dat voor EUR 241 miljoen (18%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op opgaven van de fondsmanagers. Het bepalen van de marktwaarde voor deze laatste beleggingscategorie is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van deze beleggingscategorie een kernpunt in onze controle.

In de toelichting op pagina 39 tot en met 42 geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In noot h zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van deze beleggingscategorie uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Wij maken gebruik van de beheersmaatregelen die zijn ingericht bij de vermogensbeheerder en die onderdeel zijn van de ISAE 3402 type II-rapportage (waarbij een goedkeurend assurancerapport door de accountant van de vermogensbeheerder is afgegeven). Deze relevante beheersmaatregelen zijn gericht op de aanstelling van betrouwbare fondsmanagers enerzijds en de betrouwbare aanlevering van, en toereikende evaluatie op, periodieke performancecijfers anderzijds. Daarnaast hebben wij de aansluiting vastgesteld tussen de financiële administratie en actuele financiële rapportages van fondsmanagers. Vervolgens hebben wij de waardering van beleggingen gebaseerd op opgaven van de fondsmanagers onderzocht.

De waardering van beleggingen hebben wij getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant gecontroleerde jaarrekeningen. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant. Bovendien hebben wij ook de monitoring van de Stichting op recente financiële informatie van de beleggingen na balansdatum in onze werkzaamheden betrokken.

Tot aan de datum van onze controleverklaring hebben wij voor EUR 41 miljoen (18%) van de niet-beursgenoteerde beleggingscategorieën de waardering niet kunnen toetsen aan door een accountant gecontroleerde jaarrekeningen voorzien van een goedkeurende controleverklaring.

Wanneer niet tijdig een jaarrekening die is voorzien van een goedkeurende controleverklaring beschikbaar is, hebben wij de betrouwbaarheid van de marktwaardering zoals door de fondsmanager is afgegeven, vastgesteld door de inschatting van deze fondsmanagers uit voorgaande jaren te toetsen aan de hand van de later in het jaar beschikbaar gekomen gecontroleerde jaarrekeningen. In aanvulling hierop hebben we diverse gesprekken gevoerd met betrokken medewerkers van de Stichting, waarbij wij significante gebeurtenissen na balansdatum, mogelijke risico's en andere relevante aspecten die van invloed zijn op de waardering van deze fondsen hebben besproken en getoetst aan brondocumentatie.

Onze observatie

Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen. Wij hebben eveneens geconstateerd dat de toelichtingen op de beleggingen adequaat zijn.

Wij vinden de waardering van de beleggingen evenwichtig bepaald.

De waardering van de technische voorzieningen

Omschrijving

De technische voorzieningen vormen een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorzieningen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de marktrente (rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank).

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuariel deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt in onze controle.

Het bestuur heeft in de toelichting op pagina 41 de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. In noot 4.6 (risicoparagraaf) is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaire die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaire over de te volgen aanpak, de aandachtspunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaire. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerend actuaire geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het resultaat in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij gebruikgemaakt van een eigen actuaire.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen evenwichtig bepaald en de toelichting toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- de Kerncijfers;
- het Organisatieprofiel;
- het Bestuursverslag;
- de Overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie zoals vereist door Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om

het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan

of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 5 juni 2018

KPMG Accountants N.V.

J.C. van Kleef RA

5.3 Verslag van het verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan (VO) heeft als taak een oordeel te geven over het handelen van het bestuur over het gevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de jaarlijkse rapportage van de visitatiecommissie (VC). Verder heeft het VO een adviestaak over door het bestuur voorgenomen besluiten met betrekking tot een aantal in het reglement VO bepaalde thema's.

Algemeen

Het VO heeft haar taken en bevoegdheden naar tevredenheid kunnen uitvoeren op basis van overeengekomen procedures die voorzien in een periodieke informatievoorziening vanuit het bestuur van Nedlloyd Pensioenfonds (NPF).

In totaal vonden vier overlegvergaderingen met het bestuur plaats die het VO in de gelegenheid stelden om over onderwerpen geïnformeerd te worden. Daarnaast vond er een specifieke informatievergadering plaats over de aanpassing van de IDC- regeling. De toelichtingen waren overtuigend en naar de mening van het VO voldoende om een oordeel te kunnen vormen.

Tevens is er een overleg geweest met de VC over het visitatierapport 2017, welk overleg in een positieve atmosfeer verliep.

Er heeft zich in 2017 één wijziging voorgedaan in het aantal leden van het VO. Eén van de vertegenwoordigers van de werkgevers heeft zijn functie neergelegd per 1 juli 2017. Daarmee is er een vacature ontstaan bij de werkgevers. De invulling van deze vacature is voorlopig aangehouden, gezien het voorstel om het aantal leden van het VO te verminderen.

De werknemersvertegenwoordiger binnen het VO heeft zich hard gemaakt om een kandidaat te vinden voor de reeds bestaande vacature. Het VO is van mening dat deze vertegenwoordiging het beste kan worden ingevuld door een actieve werknemer. Het blijkt echter zeer moeilijk te zijn om deze vacature ingevuld te krijgen met beschikbare passende kandidaten. In het verslagjaar is dit helaas niet gelukt.

Tevens is er een vacature bij de gepensioneerden geleding. In de VO vergadering van 13 december 2016 was reeds besloten deze vacature voorlopig aan te houden, in verband met de discussie die is ontstaan over de samenstelling en het aantal leden van het VO.

Het VO heeft onveranderd aandacht gegeven aan de vier speerpunten die in 2016 waren geformuleerd:

- de wijze waarop het bestuur aan het VO verantwoording aflegt: hoe kunnen de processen worden verbeterd?
- het behoud van de dekkingsgraad;
- de uitvoeringskosten van NPF; en
- de kwaliteit van de uitvoering van de pensioenadministratie door AON Hewitt.

Wijziging samenstelling VO

In ons verslag over 2016 hebben we al aangegeven met alle geledingen na te denken over de samenstelling en het aantal leden van het VO. Dit onderwerp is uitgebreid besproken op onze studiedag van 15 juni 2017. Het bleek dat - mede gelet op de huidige IDC-regeling - de werkgevers weinig toegevoegde waarde zagen in het verder deelnemen aan het VO. Als opdrachtgever kunnen zij immers direct met het bestuur in contact treden. In dezelfde context van de IDC-regeling is ook medezeggenschap van de werknemers middels het VO minder pregnant. De regeling wordt immers wel geadmistreerd door NPF, maar de uitvoering is in handen van Robeco. Al deze overwegingen mondden uiteindelijk uit in een voorstel aan het bestuur om het ledental van het VO terug te brengen naar vijf leden: een vanuit de geleding van werknemers, en vier vanuit de geleding van gepensioneerden.

Het bestuur heeft dit voorstel overgenomen en vervolgens voorgelegd aan de geleding van de werkgevers.

Economische situatie en rendement

De Nederlandse economie groeide in 2017 met een fraaie 3,2%. Dit betekende een duidelijke groeiversnelling ten opzichte van 2016. Ook de arbeidsmarkt trok sterk aan met een daling van het aantal werklozen van meer dan 100.000. Een dergelijke daling was al vele jaren niet voorgekomen.

Ook internationaal groeide de economie behoorlijk onder meer door het nog steeds stimulerende beleid van een aantal centrale banken. De rente in het eurogebied is gedurende het jaar iets toegenomen maar is nog steeds historisch laag.

Op de beleggingen heeft NPF een bescheiden positief rendement gemaakt van 3,3%, iets onder de benchmark van 3,4%. Positief waren de rendementen op aandelen (gemiddeld 11,4%) en dan met name op Europa en opkomende markten. Aandelen Verenigde Staten bleven iets achter door de daling van de US dollar gedurende het jaar. Ook de rendementen op vastgoed aandelen waren positief met 9,8%. Op private equity werd een negatief rendement gemaakt van -5,3%. Op de risicomanagementportefeuille, die met name uit staatsobligaties bestaat, werd door de oplopende lange rente een negatief rendement behaald (-1,5%).

Door de over het geheel genomen positieve rendementen op de beleggingsportefeuille en de gestegen rente is de beleidsdekkingsgraad fors gestegen, van 114,5% aan het begin van het jaar tot 122,3% aan het einde van 2017.

De sterk gestegen beleidsdekkingsgraad heeft het bestuur in staat gesteld een toeslag van 1,35% toe te kennen per 1 januari 2018. Hiermee kon 90% van de inflatie worden gecompenseerd. Dit is een zeer positieve ontwikkeling.

Visitatiecommissie

Het VO is het verslagjaar enkele malen bijeengekomen met de leden van de VC. Met de VC werd gesproken over het visitatierapport van de VC aan het bestuur van NPF over 2016.

Ook kwamen de speerpunten van het VO aan de orde en werd gesproken over de kleinere bezetting van het VO.

Aan het eind van het jaar werd met de VC het visitatieplan 2017 besproken. De thema's van dat visitatieplan, te weten: kwaliteit van de communicatie, verandervermogen in een dynamische omgeving, effectiviteit van het bestuursmodel en het beleggingsbeleid, het risicomanagement en de kwaliteit van uitbesteding, werden door de VC toegelicht. Het definitief rapport over 2017 zal in het voorjaar 2018 aan het VO worden overlegd.

Het VC lid mevrouw Lucie Duynstee, van wie de zittingsperiode afliep, stelde zich beschikbaar voor een nieuwe zittingsperiode. Na overleg met het VO werd zij per 1 september 2017 herbenoemd door het bestuur.

Adviezen

In 2017 heeft het VO adviesaanvragen ontvangen en advies uitgebracht over:

- Klachtenregeling (twee adviezen)
- Pensioenreglement Addendum
- Referentiesalaris
- Wijziging van de pensioenregeling - IDC 2015
- Communicatieplan 2018-2020

De door het VO uitgebrachte adviezen zijn telkens tot stand gekomen na toelichting door het bestuur of derden.

Toekomst van het pensioenfonds

Hoewel een definitieve wetgeving omtrent een nieuw pensioenstelsel nog op zich laat wachten, tekent zich een voorkeur af naar een stelsel met individuele regelingen. Dat wil zeggen dat de werknemers, net zoals in de IDC-regeling van NPF, binnen bepaalde marges zelf kunnen beslissen hoe zij hun pensioen willen opbouwen. Op dit moment worden de deelnemers aan de IDC-regeling door NPF geclassificeerd als 'actieve deelnemers'. Feit is echter dat de deelnemers op dit moment niet bijdragen aan het vermogen van het pensioenfonds en vanwege het shoprecht is het niet zeker of zij aan het einde van de rit het opgespaarde vermogen zullen omzetten naar aanspraken bij het pensioenfonds. Tegen die achtergrond is het relevant met het bestuur in discussie te gaan over de mogelijkheid en/of de wens om het pensioenfonds te wijzigen in een zogenaamd 'gesloten fonds'. Tevens is dan aan de orde een discussie over de consequenties van zo'n wijziging op bestuur en uitvoeringsorganisatie.

Daarnaast moet er ook worden nagedacht of op basis van de Verzamelwet Pensioenen 2017 wijziging in de bestuursvorm noodzakelijk is. Wel is duidelijk dat de VC zal ophouden te bestaan. Op welke wijze dan het toezicht kan c.q. moet worden geregeld is onderwerp van gesprek.

Verantwoording en oordeel 2017

Het VO heeft kennisgenomen van het concept-jaarverslag en jaarrekening 2017. Het VO concludeert op basis van alle ter beschikking gestelde documenten en de toelichtingen dat het bestuur zijn beleggings- en risicobeheerbeleid, op bekwame wijze heeft uitgevoerd. Het VO oordeelt positief over het beleid van het bestuur in 2017. De VC heeft het Rapport Intern Toezicht (visitatie) uitgebracht. Dit rapport is door het VO besproken en de 19 aanbevelingen gedaan door de VC zullen door het VO in overleg met het bestuur worden gemonitord.

Na balansdatum

De werkgevers zijn intussen akkoord gegaan met het voorstel tot vermindering van het aantal leden in het VO. Zij hebben ook bevestigd niet meer deel te nemen in het VO. In de loop van het jaar 2018 zullen de statuten, reglementen en fondsdocumenten worden aangepast aan de nieuwe situatie.

Zoals in het bestuursverslag onder 'vooruitzichten' en in de jaarrekening onder 'gebeurtenissen na balansdatum' is vermeld, is aan de werkgevers bericht dat NPF voornemens is de uitvoeringsovereenkomst op te zeggen. Deze significante wijziging zal veel aandacht van het VO vragen.

Rotterdam, 5 juni 2018

Namens het verantwoordingsorgaan van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds

Antoinette Stegmeijer, voorzitter

Hans Muis, secretaris

Reactie van het bestuur

Met dank heeft het bestuur kennisgenomen van het positieve oordeel van het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid van het bestuur in 2017 en over de uitvoering van het beleggings- en risicobeheerbeleid. In 2017 heeft het bestuur en de uitvoeringsorganisatie een aantal adviesaanvragen mondeling toegelicht en zijn de vragen van het verantwoordingsorgaan over de aanvragen besproken. Het bestuur heeft dit als een prettige werkwijze ervaren en hecht veel belang aan de uitgebrachte adviezen. Ook in 2018 zullen waar nodig de adviezen mondeling worden toegelicht.

Het bestuur ervaart de overleggen met het verantwoordingsorgaan als constructief en de in 2016 ingezette weg, zal net als in 2017 ook weer in 2018 worden voortgezet.

Het bestuur dankt de leden van het verantwoordingsorgaan voor de verrichte werkzaamheden in het verslagjaar 2017.

5.4 Verslag van de visitatiecommissie

Deze samenvatting bevat de belangrijkste bevindingen van de Visitatiecommissie (hierna: VC) naar aanleiding van haar onderzoek naar het functioneren van het bestuur van de Stichting Nedlloyd Pensioenfonds (hierna: fonds) over het kalenderjaar 2017. Voor alle bevindingen verwijst de VC naar het visitatierapport over deze periode.

De taak van de VC bestaat uit het toezicht houden op het beleid van het bestuur van het fonds, op de algemene gang van zaken in het fonds en het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Mede aan de hand van de toezichtthema's van DNB en de AFM heeft de VC nog enkele specifieke aandachtspunten geformuleerd op het gebied van communicatie, verandervermogen in een dynamische omgeving, effectiviteit van het bestuursmodel en kwaliteit van de uitbesteding. Een nadere toelichting van deze thema's is opgenomen in de bijlage 1 van het visitatierapport 2017. De VC volgt bij het uitvoeren van haar rol de toezichtcode van de Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector.

Algemeen oordeel

Net als in voorgaande jaren is de VC van mening dat het bestuur in voldoende mate 'in control' is over het fonds. De vergaderdiscipline, deskundigheid en kritische houding van het bestuur leiden tot zorgvuldige en evenwichtige besluitvorming. Het bestuur wordt daarbij ondersteund door de commissies en de uitvoeringsorganisatie. Het bestuur bewaakt de performance van zijn uitbestedingspartners. De bezetting van de fondsorganen (met name het verantwoordingsorgaan, hierna: VO) en de continuïteit daarvan blijft voor het bestuur een punt van aandacht, maar de organen functioneren naar behoren en gaan op een constructieve manier met elkaar om.

Het fonds heeft begin 2017 belangrijke stappen gezet in het formuleren van de missie, visie en strategie en heeft de belanghebbenden daar goed bij betrokken. Het blijkt alleen moeilijk om de aangesloten werkgevers daarbij te betrekken. Naar het oordeel van de VC ligt dat overigens niet aan de inspanningen van het bestuur.

De belangrijkste oordelen en aanbevelingen

Governance

Het bestuur heeft een aantal strategische beslissingen te nemen. Primair betreft dit de vraag of het fonds een open fonds blijft, of dat het doorgaat als gesloten fonds. Als dit besluit genomen is, volgt besluitvorming over de keuze voor een pensioenadministrateur, de keuze voor een passend bestuursmodel, de governance rond het integraal risicomanagement en zal het bestuur moeten nagaan of deze besluitvorming gevolgen heeft voor de inrichting van de uitvoeringsorganisatie.

Besluitvorming over een open of gesloten fonds en over de keuze voor een passend bestuursmodel geschiedt volgens het BOB-model (beeldvorming/oordeelsvorming/besluitvorming).

Naar de mening van het VC volgt het bestuur een zorgvuldig besluitvormingsproces. Het bestuur staat echter lang stil bij de fase van beeld- en oordeelsvorming. Naar het oordeel van de VC leidt dit tot een hogere werkdruk bij de uitvoeringsorganisatie. Daarnaast heeft het bestuur besluitvorming rond de inrichting van de governance uitgesteld tot na het besluit over een open of gesloten fonds.

In de ogen van de VC is dit uitstel niet noodzakelijk. Het bestuur loopt daarmee meer risico in een tijds-klem te komen en de controle over het besluitvormingsproces te verliezen. Bovendien is de VC van oordeel dat de besluitvorming rond de governance van invloed kan zijn op de inrichting van de uitvoeringsorganisatie. Het is minder wenselijk dat daarover langer dan nodig onzekerheid bestaat. De VC is dan ook van mening dat het fonds gebaat is bij een efficiënter besluitvormingsproces.

De VC beveelt daarom aan de voor- en nadelen van het BOB-model te evalueren en na te gaan in hoeverre besluiten volgtijdelijk genomen dienen te worden. Daarnaast beveelt de VC aan om voor het huidige besluitvormingstraject een stappenplan met een helder tijdspad te formuleren.

Beleggingsbeleid

De VC constateert dat het beleggingsbeleid van het Fonds de afgelopen jaren succesvol is geweest. De VC is wel van mening dat periodiek de afweging moet worden gemaakt of de beleggingsdoelen van het Fonds ook met een minder uitgebreide beleggingsportefeuille gehaald kan worden. De omvang van het aantal fondsen heeft immers invloed op onder meer het beslag op de bestuurlijke capaciteit, de inrichting van het (integraal) risicomanagement, de inrichting van de uitvoeringsorganisatie, de hoogte van de beleggingskosten, de efficiency van de portefeuille en de deskundigheidseisen van bestuur en uitvoeringsorganisatie.

De positieve ontwikkeling van de dekkingsgraad en de in 2017 vastgestelde missie, visie en strategie van het fonds kunnen ook aanleiding geven het beleggingsbeleid te heroverwegen. De VC beveelt het bestuur dan ook aan het beleggingsbeleid te heroverwegen.

In 2017 zijn twee nieuwe externe adviseurs aangetreden die het bestuur ondersteunen bij de vormgeving en implementatie van het beleggingsbeleid. De VC is positief over de rol die de externe adviseurs spelen, zij het dat deze vooralsnog reactief van aard is. De VC juicht toe dat het bestuur de adviseurs heeft uitgenodigd om in 2018 een pro-actievere rol te spelen.

Integraal risicomanagement

Het bestuur heeft in 2017 belangrijke stappen gezet ten aanzien van de operationele kant van het risicomanagement. De VC vindt het van groot belang dat de beleidsmatige- en organisatorische kant van het integraal risicomanagement nu voortvarend wordt opgezet, met name ook in het licht van haar bevindingen met betrekking tot het uitgebreide beleggingsbeleid.

Daarom beveelt de VC aan nu zo snel mogelijk het integraal risicomanagementbeleid te formuleren en de daarbij behorende governance in te richten.

Tot slot

De VC dankt het bestuur wederom voor haar openheid en de geboden toegankelijkheid tot de documenten. De VC hoopt het bestuur met dit rapport handvatten te geven voor verdere optimalisering van zijn bestuurlijk functioneren en heeft er alle vertrouwen in dat het fonds in goede handen is bij het bestuur.

Rotterdam, april 2018

De visitatiecommissie:

F.J.C. Covers

L.E.M. Duynstee

A.J.E.M. Vollenbroek (voorzitter)

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft in zijn vergadering van 4 april 2018 kennisgenomen van de bevindingen en aanbevelingen van de visitatiecommissie (VC). Door het jaar heen zal het bestuur periodiek stilstaan bij de invulling van de aanbevelingen. Het bestuur is blij dat de VC de lat hoog blijft leggen wat betreft het toezicht op het pensioenfonds.

Besluitvorming

De VC is van mening dat het bestuur een zorgvuldig besluitvormingsproces volgt, maar bij een aantal onderwerpen lang stil staat bij de fase van beeld- en oordeelsvorming zoals die zijn neergelegd in het BOB-model (beeldvorming/oordeelsvorming/besluitvorming). Daarnaast heeft het bestuur besluitvorming rond de inrichting van de governance uitgesteld tot na het besluit over een open of gesloten fonds. In de ogen van de VC is dit uitstel niet noodzakelijk. Het bestuur loopt daarmee meer risico in een tijds-klem te komen en de controle over het besluitvormingsproces te verliezen. De VC beveelt daarom aan de voor- en nadelen van het BOB-model te evalueren en na te gaan in hoeverre besluiten volgtijdelijk genomen dienen te worden.

Het bestuur erkent dat sommige besluitvormingsprocessen een lange fase van beeldvorming en oordeelsvorming hebben gekend, maar ziet hierin met name de zorgvuldigheid waarmee is toegewerkt naar breed gedragen besluitvorming. Processen hebben naast elkaar gelopen en er is niet het idee dat de controle over besluitvormingsprocessen is verloren. Het zeer belangrijke en complexe (voorgenomen) besluit om na 2020 niet meer verder te gaan met de uitvoering van de IDC-regeling en zodoende de uitvoeringsovereenkomsten met de aangesloten werkgevers op te zeggen, is inmiddels kenbaar gemaakt aan de werkgevers en voor advies voorgelegd aan het verantwoordingsorgaan. Inmiddels is hierover een positief advies van het verantwoordingsorgaan ontvangen. Deze keuze zal de besluitvorming over de governance van het fonds, een traject dat parallel heeft gelopen, eenvoudiger maken, zodat deze in de zomer genomen kan worden en voor het einde van het jaar geïmplementeerd is.

Beleggingsbeleid

De VC constateert dat het beleggingsbeleid van het pensioenfonds de afgelopen jaren succesvol is geweest, maar is wel van mening dat periodiek de afweging moet worden gemaakt of de beleggingsdoelen van het pensioenfonds ook met een minder uitgebreide beleggingsportefeuille gehaald kunnen worden. De VC beveelt het bestuur dan ook aan het beleggingsbeleid te heroverwegen.

Het bestuur stelt vast dat het beleid van de selectie van actieve aandelenmanagers noodzaakt om hierin een duidelijke risicospreiding aan te brengen door diversificatie in beleggingsfondsen. Door mandatering aan de uitvoeringsorganisatie is het beslag op bestuurlijke capaciteit beperkt. De

uitvoeringsorganisatie is gekwalificeerd om uitvoering aan het strategisch beleid te geven en wordt hierbij ondersteund door diverse professionele partijen op deelgebieden van het beleggingsbeleid. De hogere kosten die dit actieve beleid noodzakelijkerwijs met zich meebrengt, worden meer dan gerechtvaardigd door de op lange termijn behaalde overrendementen. Heroverweging van het beleid vindt op onderdelen regelmatig plaats en op hoofdlijnen door de periodieke ALM-studies.

Risicomanagement

De VC merkt op dat in 2017 belangrijke stappen zijn gezet ten aanzien van de operationele kant van het risicomanagement, maar vindt het van groot belang dat de beleidsmatige- en organisatorische kant van het integraal risicomanagement nu verder voortvarend wordt opgezet.

Het bestuur is in het afgelopen jaar begonnen met een traject om de risicomanagement functie verder in te vullen, hetgeen heeft geleid tot de uitbreiding in capaciteit van de afdeling Finance, Control & Risk met een manager die beschikt over ruime risicomanagement ervaring op zowel operationeel vlak als op beleggingsgebied. Met de invulling van deze functie binnen de uitvoeringsorganisatie, verwacht het bestuur in 2018 zowel qua risicomanagementbeleid alsook in de daarbij behorende governance, belangrijke stappen voorwaarts te kunnen maken.

Het bestuur dankt de VC voor haar werkzaamheden en de prettige samenwerking.

Rotterdam, 5 juni 2018

Het bestuur van Stichting Nedlloyd Pensioenfonds

5.5 Personalia

Bestuur

Bestuursleden		Namens	Dagelijks bestuur	Portefeuillehouders Vermogensbeheer	Pensioencommissie	Communicatiecommissie	Klachtencommissie
Jeppie Machielsens		werkgevers	vz.	x			
Feikje Wittermans	per 1-1-2017	werkgevers				x	
Daniël Sikkens		werknemers	plv. vz.			x	x
Mark Schenkel		werknemers			vz.		vz.
Hans Meurs		gepensioneerden	plv. vz.			vz.	
Koen Knapper		gepensioneerden		x	x		
Ludo Jansen		gepensioneerden			x		x
Externe adviseurs							
Mark van der Kroft	per 1-4-2017	externe adviseur		x			
Lucienne Luyten	per 1-1-2017	externe adviseur		x			
Lonneke Thissen	per 1-9-2016	externe adviseur			x		

Jeppie (H.J.) Machielsens: geboren op 3 januari 1960, benoemd op 1 december 2011 tot eind 2019 (herbenoemd per 1 december 2015)

hoofdfunctie: voormalig directeur concern control van Koninklijke Nedlloyd N.V.; voormalig CFO (lid van de raad van bestuur) van ENECO N.V.

nevenfuncties: lid van de raad van commissarissen van PWN N.V.; lid raad van toezicht Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken; voorzitter van de raad van toezicht Stichting Pensioenfonds Recreatie; lid Vereniging Aegon.

Feikje (F.) Wittermans: geboren op 29 februari 1964, benoemd op 1 januari 2017 tot eind 2021

hoofdfunctie: business development manager Vopak Nederland; voormalig manager operations buitendienst Selektvracht.

nevenfuncties: geen.

Daniël (D.E.) Sikkens: geboren op 3 januari 1957, benoemd op 1 januari 2011 tot eind 2018

hoofdfunctie: zelfstandig adviseur op het gebied van fusies, overnames, financieringen, herstructureringen en procesmanagement; voormalig secretary executive committee/manager corporate communications van P&O Nedlloyd.

nevenfuncties: secretaris/penningmeester Vereniging Nedlloyd Golf; voorzitter bestuur Algemene Erasmus Alumni Vereniging; lid Advisory Committee Pensioen Bestuurstafel van het European Pension Fund Investment Forum, lid Raad van Toezicht van Coöperatieve Kredietvereniging Kredietunie Rotterdam, secretaris/penningmeester Stichting Kunstbezit Koninklijke Nedlloyd.

Mark (M.) Schenkel geboren op 15 augustus 1974, benoemd op 1 januari 2015 tot eind 2020 (herbenoemd per 1 januari 2017)

hoofdfunctie: Hoofd Financieel Beheer bij het Openbaar Ministerie;

voormalig General Manager corporate services en compliance Maersk Group.

nevenfuncties: geen.

- Hans (H.F.) Meurs:** geboren op 2 december 1949, benoemd op 1 januari 2015 tot eind 2018
 hoofdfunctie: voormalig Senior Vice President Asia CMA CGM;
 voormalig regio directeur Asia Pacific P&O Nedlloyd.
 nevenfuncties: Bestuurslid Vereniging Nedlloyd Golf.
- Koen (K.H.) Knapper:** geboren op 16 mei 1953, benoemd op 1 januari 2013 tot eind 2020
 (herbenoemd per 1 januari 2017)
 hoofdfunctie: voormalig finance manager bij P&O Nedlloyd B.V.;
 voormalig financial controller bij Koninklijk Vopak N.V.
 nevenfuncties: lid van het verantwoordingsorgaan van Stichting Pensioenfonds Vopak.
- Ludo (L.F.J.) Jansen:** geboren op 18 juli 1948, benoemd op 1 januari 2016 tot eind 2019
 hoofdfunctie: voormalig hoofd P&O Quick Dispatch Rotterdam;
 voormalig voorzitter raad van bestuur Orbis Medisch Centrum te Sittard.
 nevenfuncties: geen.

Verantwoordingsorgaan:

namens

gepensioneerden: Hans (J.E.) Muis, secretaris
 Han (H.) van Manen
 Ron (R.E.) van Meurs
 Hennie (H.G.A.) Rijntjes
 Vacature

namens werknemers: Antoinette (A.) Stegmeijer, voorzitter
 Vacature

namens werkgevers: Marc (M.) Niederer, plv. secretaris (tot 1 juli 2017, daarna vacature)
 Hans (H.J.E.) de Groot

Visitatiecommissie: Lucie (L.E.M.) Duynstee (tot 1 september 2021)
 Annemiek (A.J.E.M.) Vollenbroek (vanaf 1 juli 2015 tot 1 juli 2019)
 Fokko (F.J.C.) Covers (vanaf 1 januari 2017 tot 1 januari 2021)

Directie: Frans (F.T.E.) Dooren, directeur

nevenfuncties:

Instituut voor Pensioeneducatie (IVP): lid Dagelijks Bestuur;
 European Pension Fund Investment Forum (EPFIF): lid Advisory Committee;
 Capricorn Cleantech Fund N.V.: bestuurslid namens het pensioenfonds;
 BMO Asset Management (voorheen F&C): lid Klantenadviesraad;
 Pensioenfederatie: lid Commissie Vermogensbeheer.

Accountant: Jacco (J.C.) van Kleef, KPMG Accountants N.V.
Certificerend actuaaris: Edwin (E.) Schokker, Willis Towers Watson
Adviserend actuaaris: Lonneke (L.) Thissen, Sprengels & Verschuren B.V.

Compliance officer

(extern):

Nederlands Compliance Instituut B.V.

Compliance officer

(intern):

Frans (F.T.E. Dooren)

5.6 Samenvatting Pensioenreglement IDC 2015

Pensioensysteem:	Individueel beschikbare premiereregeling, waarbij na ontvangst de premies worden belegd op een beleggings- of spaarrekening, tenzij de deelnemer voor 15 januari aangeeft de spaarbijdragen aan te willen wenden voor pensioenaanspraken.
Pensioenrichtdatum:	De eerste van de maand volgend op de 67 ^{ste} verjaardag, aankoop van levenslang ouderdoms- en nabestaandenpensioen in de verhouding 100:70 bij een gekwalificeerde pensioenuitvoerder.
Ingangsdatum:	Flexibele pensioendatum tussen 55 en 67 jaar.
Premiegrondslag:	Het pensioengevende salaris (dat is het met de werknemer overeengekomen vaste bruto jaarsalaris inclusief vakantietoeslag en eventuele dertiende maand), in 2018 gemaximeerd op € 105.075, minus de franchise.
Franchise:	Per 1 januari 2018: € 13.344 (fiscaal minimum).
Premiebijdragen:	Leeftijdsafhankelijke premies tot 67 jaar; een percentage van de premiegrondslag, gebaseerd op Besluit 2015, staffel II, 3% rekenrente.
Risico partnerpensioen tijdens deelnemerschap:	
• Levenslang:	1,16% van de laatst vastgestelde pensioengrondslag vermenigvuldigd met het aantal dienstjaren vanaf datum indiensttreding, doch niet eerder dan vanaf 1 januari 2015 rekening houdend met de parttimefactor.
• Anw:	12 maal de maandelijkse nabestaandenuitkering vanuit de Algemene Nabestaandenwet (exclusief vakantiegeld en exclusief tegemoetkoming) (2018: € 15.166) ingaande de eerste dag van de maand volgend op de maand, waarin de deelnemer overlijdt.
Wezenpensioen:	Voor elk kind (maximaal vijf) 0,232% van de laatst vastgestelde pensioengrondslag vermenigvuldigd met het aantal dienstjaren vanaf datum indiensttreding, doch niet eerder dan vanaf 1 januari 2015.
Toeslagbeleid (directe inkoop):	Zolang de beleidsdekkingsgraad gelijk is aan of hoger is dan 110%: aanpassing ingegane pensioenen en premievrije aanspraken met procentuele wijziging van de algemene prijsindex voor zover toekomstbestendig kan worden geïndexeerd en voor zover de wet en de financiële positie van het pensioenfonds dit toelaat.
Keuzemogelijkheden:	Tussentijds (een deel van) het pensioenkapitaal omzetten in pensioenaanspraken, flexibele pensioendatum, variatie hoogte pensioenuitkeringen en/of deeltijdpensioen vanaf 55 jaar.

Colofon

Dit jaarverslag is een uitgave van:

Stichting Nedlloyd Pensioenfonds

bezoekadres:
postadres:

Boompjes 40 3011 XB Rotterdam
Postbus 1982 3000 BZ Rotterdam

telefoon:
e-mail:
internet:

010 - 400 70 20
nedlloyd.pensionfund@nedlloyd.com
www.nedlloydpensioenfonds.nl

Publicatiedatum:

juni 2018